

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**
ННІ неперервної освіти і туризму

ПОГОДЖЕНО
Директор
ННІ неперервної освіти і туризму

ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ
Завідувач кафедри готельно-
ресторанної справи та туризму

_____ Іван ГРИЦЕНКО
(підпис)

_____ Світлана МЕЛЬНИЧЕНКО
(підпис)

«_____» _____ 2025 р.

«_____» _____ 2025 р.

БАКАЛАВРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на тему: «Розроблення каскадних турів дозвілля та рекреації»

Спеціальність: 242 «Туризм»
Освітня програма: «Туризм»

Гарант освітньої програми

Ірина КУДІНОВА

(підпис)

Керівник бакалаврської
кваліфікаційної роботи

Ірина КУДІНОВА

(підпис)

Виконав

Євген ПУСАН

(підпис)

КИЇВ – 2025

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

ННІ неперервної освіти і туризму

ЗАТВЕРДЖУЮ

**Завідувач кафедри
готельно-ресторанної справи та туризму**

д.е.н., професор _____ Світлана Мельниченко
(підпис)

« ____ » _____ 2024 р.

З А В Д А Н Н Я

**до виконання бакалаврської кваліфікаційної роботи
здобувачу вищої освіти**

Пусану Євгену Анатолійовичу

Спеціальність: 242 «Туризм»

Освітня програма: «Туризм»

Орієнтація освітньої програми: освітньо-професійна

Тема бакалаврської кваліфікаційної роботи: **«Розроблення каскадних турів дозвілля та рекреації»**

Затверджена наказом ректора НУБіП України від 29 жовтня 2024 р. № 1936 «С».

Термін подання завершеної роботи на кафедру до: 20.05.2025 р.

Вихідні дані до бакалаврської кваліфікаційної роботи: законодавчі та нормативні акти України, матеріали Державної служби статистики України, наукові праці зарубіжних та вітчизняних авторів, матеріали науково-практичних конференцій, аналіз офіційних сайтів туристичних ресурсів України, програми розвитку туризму.

Об'єкт дослідження – туристичні продукти, орієнтовані на дозвілля та рекреацію.

Предмет дослідження – технологія створення каскадних турів та

особливості їх реалізації в сучасних умовах.

Мета дослідження – розробити концепцію каскадних турів дозвілля та рекреації, що враховує сучасні тенденції туристичного попиту, особливості регіонів та потенціал їхньої рекреаційної інфраструктури.

Перелік завдань, які повинен виконати здобувач вищої освіти для досягнення поставленої мети:

- аналіз зарубіжних і вітчизняних джерел, інтернет ресурсів щодо визначення теоретичних засад організації дозвілля та рекреації у туризмі;
- опис особливостей каскадних турів;
- вивчити теоретичні засади організації дозвілля та рекреації у туризмі;
- дослідити сучасні тренди туристичного попиту, пов'язані з активним і рекреаційним відпочинком;
- оцінити рекреаційно-туристичний потенціал окремих регіонів України для впровадження каскадних турів;
- розробити концепцію каскадного туру, що поєднує активності дозвілля та рекреації;
- надати рекомендації щодо реалізації такого продукту для туристичних операторів;
- здійснити економічне обґрунтування запропонованих заходів.

Дата видачі завдання: “19” листопада 2024 р.

**Керівник бакалаврської
кваліфікаційної роботи
к.е.н., доцент**

(підпис)

Ірина КУДІНОВА

(прізвище та ініціали)

**Завдання прийняв до
виконання**

(підпис)

Євген ПУСАН

(прізвище та ініціали студента)

**КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН ПІДГОТОВКИ ТА ЗАХИСТУ
БАКАЛАВРСЬКОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ**

№ з/п	Етапи підготовки та захисту кваліфікаційної бакалаврської роботи	Термін виконання	Примітки (фактично виконано)
1.	Вибір теми кваліфікаційної роботи, підготовка завдання, складання плану, консультації з проведення дослідження	1 вересня – 30 вересня 2024 р.	виконано
2.	Підготовка та видача завдання	1 жовтня – 1 грудня 2024 р.	виконано
3.	Підготовка першого розділу роботи	1 грудня 2024 р. – 1 лютого 2025 р.	виконано
4.	Підготовка другого розділу роботи	2 лютого – 30 березня 2025 р.	виконано
5.	Підготовка третього розділу роботи	1 квітня – 5 травня 2025 р.	виконано
6.	Підготовка висновків, списку використаних джерел та додатків. Оформлення роботи відповідно до встановлених вимог	5-10 травня 2025 р.	виконано
7.	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень керівника	10-15 травня 2025 р.	виконано
8.	Перевірка роботи на академічний плагіат	16 травня 2025 р.	виконано
9.	Отримання відгуку керівника роботи	17-18 травня 2025 р.	виконано
10.	Отримання зовнішньої рецензії	19-20 травня 2025 р.	виконано
11.	Подача роботи на кафедру	20 травня 2025 р.	виконано
12.	Підготовка доповіді і презентації. Попередній розгляд та захист на випусковій кафедрі	20-25 травня 2025 р.	виконано
13.	Допуск бакалаврської кваліфікаційної роботи до захисту завідувачем кафедри	25 травня – 1 червня 2025 р.	виконано
14.	Захист роботи перед екзаменаційною комісією	відповідно до графіку	виконано

Відгук керівника бакалаврської кваліфікаційної роботи

Студентом виконано роботу на актуальну тему, оскільки розроблення каскадних турів дозвілля та рекреації є перспективним напрямом удосконалення туристичного продукту України з урахуванням зростаючого попиту на активний та оздоровчий відпочинок, а також необхідності диверсифікації туристичних послуг відповідно до сучасних тенденцій ринку.

У роботі проведено детальний аналіз вітчизняних і зарубіжних наукових джерел, а також інтернет-ресурсів, що дало змогу сформуванню теоретичні засади організації дозвілля та рекреації в туризмі, розкрити сутність і специфіку каскадних турів як комплексного туристичного продукту з поетапним насиченням активностями.

Автор дослідив сучасні тренди туристичного попиту, зокрема зростання популярності оздоровчих, екологічних та пригодницьких подорожей, що стало основою для формування змістовної частини каскадного туру. У роботі обґрунтовано доцільність впровадження таких турів в окремих регіонах України, здійснено оцінку їх рекреаційно-туристичного потенціалу, що свідчить про практичну спрямованість дослідження.

На основі проведеного аналізу студент запропонував концепцію каскадного туру, що поєднує різні види дозвілля та рекреаційного навантаження, адаптовані під особливості цільової аудиторії. Також у роботі сформульовано рекомендації для туристичних операторів щодо впровадження даного виду туру в практичну діяльність. Важливим елементом дослідження є економічне обґрунтування запропонованих заходів, що підтверджує їхню доцільність і можливість реалізації.

Враховуючи вищезазначене, бакалаврська кваліфікаційна робота виконана на високому науковому рівні, відповідно до вимог, та має практичну цінність для розвитку туристичної індустрії України. Рекомендується до захисту в екзаменаційній комісії.

Керівник бакалаврської
кваліфікаційної роботи

Ірина КУДІНОВА

(підпис, дата)

Висновок про бакалаврську кваліфікаційну роботу

Бакалаврська кваліфікаційна робота студента

Пусан Є. А

(прізвище, ініціали)

може бути допущена до захисту в екзаменаційній комісії.

Гарант освітньої
програми

Ірина КУДІНОВА

(підпис)

Завідувач кафедри

Світлана МЕЛЬНИЧЕНКО

(підпис)

«___» _____ 2025 р.

РЕФЕРАТ

Пусан Є.А «Розроблення каскадних турів дозвілля та рекреації»
: бакалавр. робота: спец. 242 «Туризм і рекреація» / Пусан Євген
Анатолійович; НУБІП України; кафедра готельно-ресторанної справи та
туризму; керівник Кудінова І.П. проф. – Київ, 2025. с.

Анотація: Бакалаврська кваліфікаційна робота містить комплексний аналіз сучасних тенденцій у сфері дозвілля та рекреації та пропонує нову модель туристичного продукту — каскадного туру. Обґрунтовано його теоретичні засади, розкрито можливості реалізації в умовах українського туристичного ринку та доведено практичну значущість через економічний і соціальний ефект.

Бакалаврська кваліфікаційна робота складається з 90 сторінок основного тексту, включає 3 розділи, 10 таблиць, 5 рисунків, список використаних джерел містить 45 найменування.

У першому розділі розглянуто теоретичні основи організації дозвілля та рекреації в туризмі, наведено класифікацію видів дозвілля, висвітлено психологічні, соціальні та культурні аспекти рекреаційної діяльності. Окрему увагу приділено аналізу сучасних підходів до створення туристичних продуктів, зокрема каскадних турів, а також інноваційним формам туризму, які об'єднують кілька типів активностей у межах однієї подорожі.

Другий розділ присвячено аналізу рекреаційно-туристичного потенціалу України для реалізації каскадних турів. Проведено огляд стану туристичного ринку, оцінено особливості попиту на тури комплексного типу, охарактеризовано регіональні ресурси для організації багаторівневих маршрутів. Визначено основні тенденції розвитку туристичної інфраструктури, цифровізації послуг, а також виділено перспективні напрями сталого туризму.

У третьому розділі безпосередньо здійснено розроблення концепції каскадного туру. Визначено його структуру, етапи формування, адаптаційні

механізми та приклади реалізації. Запропоновано маркетингову модель впровадження туру, наведено практичні рекомендації для туристичних операторів. Проведено економічне обґрунтування доцільності реалізації туру, оцінено його ефективність і конкурентоспроможність.

У висновках узагальнено результати дослідження: підтверджено ефективність застосування каскадних турів у сучасному туристичному середовищі, доведено їхню адаптивність до потреб ринку та користь для регіонального розвитку.

Ключові слова: каскадні тури, дозвілля, рекреація, туристичне середовище, багаторівневі маршрути

ЗМІСТ

ВСТУП.....	12
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОЗВІЛЛЯ ТА РЕКРЕАЦІЯ В ТУРИЗМІ.....	16
1.1. Поняття та класифікація дозвілля та рекреації у туристичній діяльності.....	16
1.2. Характеристика сучасних підходів до організації туристичних продуктів.....	25
1.3. Інноваційні форми туризму: місце каскадних турів у структурі рекреаційних послуг.....	29
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦАЛУ ДЛЯ ВПРОВАДЖЕННЯ КАСКАДНИХ ТУРІВ.....	35
2.1. Стан та тенденції розвитку туристичного ринку України.....	35
2.2. Оцінка рекреаційних ресурсів регіону України для організації каскадних турів.....	45
2.3. Аналіз попиту туристів на багаторівнені тури рекреації та дозвілля	53
РОЗДІЛ 3. РОЗРОБЛЕННЯ КАСКАДНИХ ТУРІВ ДОВКІЛЛЯ ТА РЕКРЕАЦІЇ	68
3.1. Концепція каскадного туру: структура, етапи та зміст.....	68
3.2. Рекомендації для туристичних підприємств щодо реалізації каскадних турів.....	73
3.3. Обґрунтування запропонованих заходів.....	77
ВИСНОВКИ.....	84
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	89

ВСТУП

Туристична сфера належить до найшвидше зростаючих секторів світової економіки, яка не лише генерує значні доходи, а й виконує суттєву суспільну роль — забезпечує людям можливості для відпочинку, оздоровлення, самореалізації та культурного збагачення. В умовах сьогодення, коли суспільство стикається з різноманітними загрозами та викликами — від військових дій до екологічних загроз та психологічного виснаження населення, особливого значення набувають туристичні продукти, що поєднують функції дозвілля, рекреації та освіти. Саме такими є каскадні тури, що дозволяють комплексно задовольняти потреби людини в умовах швидкозмінного світу.

Каскадні тури являють собою сучасну модель туристичного продукту, яка поєднує в собі різноманітні елементи активного, культурного, пізнавального, оздоровчого та розважального відпочинку, структуровані таким чином, що сприяє як фізичному, так і психоемоційному відновленню туриста. Цей підхід дозволяє сформувати насичені маршрути з урахуванням індивідуальних запитів мандрівників, специфіки кожного окремого регіону та сучасних тенденцій туристичного ринку.

Вибір теми бакалаврської роботи обґрунтований потребою розвитку інноваційних форм туризму в Україні, здатних не лише сприяти задоволенню зростаючого попиту на якісний відпочинок, а й виступати інструментом регіонального розвитку. Актуальність теми посилюється тим, що Україна має вагомий, проте недостатньо реалізований туристично-рекреаційним потенціалом, розподіленим між регіонами з унікальними природними, історичними, культурними та гастрономічними ресурсами. Саме поєднання цих ресурсів в рамках цілісного маршруту є завданням, яке вирішується завдяки концепції каскадного туру.

Метою цієї кваліфікаційної роботи є розроблення практично-орієнтованої моделі каскадного туру дозвілля та рекреації, що враховує

сучасні потреби споживачів, можливості цифрової трансформації у сфері туризму та вимоги сталого розвитку. Такий підхід дозволяє поєднати класичні підходи до туризму з новітніми технологіями, що передбачають персоналізацію послуг та створення унікального досвіду для кожного мандрівника.

Об'єктом дослідження є туристичні продукти, орієнтовані на дозвілля та рекреацію, а **предметом** – технологія створення каскадних турів і особливості їх реалізації в умовах українського туристичного ринку. Робота ґрунтується на аналізі нормативно-правового підґрунтя, статистичних даних, наукових публікацій, прикладів зарубіжного досвіду, а також на аналізі туристичних трендів і запитів споживачів.

У процесі дослідження розглянуто теоретичні засади організації рекреаційної діяльності у туризмі, розглянуто актуальні методики до проектування турпродуктів, вивчено практики моделювання турів, які забезпечують інтеграцію різних видів дозвілля. Особлива увага приділена адаптації каскадних турів до умов різних регіонів України, з урахуванням наявної інфраструктури, логістичних можливостей, рекреаційного потенціалу місцевості та запитів цільової аудиторії.

Практичне значення дипломної роботи виражається у практичному застосуванні запропонованої моделі каскадного туру туристичними операторами, органами місцевого самоврядування та іншими учасниками туристичного ринку для формування привабливих маршрутів, що здатні підвищити конкурентоспроможність українського турпродукту як у межах країни, так і за її кордонами.

Таким чином, тема роботи відповідає пріоритетним напрямкам розвитку туризму в Україні та може слугувати основою для впровадження нових практик у сфері дозвілля та рекреації.

Кваліфікаційна робота викладена на сторінках загального тексту. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел із найменувань, містить таблиці, рисунків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОЗВІЛЛЯ ТА РЕКРЕАЦІЇ В ТУРИЗМІ

1.1. Поняття та класифікація дозвілля та рекреації у туристичній діяльності

У сучасному туризмі поняття дозвілля та рекреації є фундаментальними для розуміння змісту туристичного досвіду. Ці явища тісно пов'язані з вільним часом, особистісними потребами та прагненням до відновлення життєвого балансу. Дозвілля, у широкому розумінні, охоплює ті види діяльності, які не є зобов'язанням або необхідністю, а натомість обираються добровільно і забезпечують емоційне оновлення, розслаблення та самореалізацію. Рекреація ж, хоча й має схожі цілі, передбачає певну організаційно оформлену діяльність, що сприяє фізичному, психічному та соціальному відновленню.

У контексті туристичної галузі дозвілля сприймається як ресурс, що формує попит на подорожі, тоді як рекреація — як змістовне наповнення туристичного продукту. Рекреаційна активність може бути спрямована як на оздоровлення, так і на пізнання або відновлення соціальних контактів, що, у свою чергу, формує багатогранний профіль туриста. Роль цих процесів у житті людини дедалі зростає, особливо в умовах високого ритму життя, інформаційного перевантаження та урбанізованого середовища.

У теоретичному полі дозвілля трактується як час, що залишається після виконання професійних, побутових та інших соціально необхідних обов'язків, і який може бути використаний для відпочинку, розваг, творчості або саморозвитку. Водночас рекреація, згідно з сучасними науковими підходами, — це процес оновлення людських ресурсів, який може мати як пасивний, так і активний характер.

За способом організації та метою використання вільного часу, рекреаційну діяльність умовно поділяють на кілька форм.

До активних рекреаційних практик відносять ті, що передбачають залучення до фізичної активності: це пішохідні маршрути, велотуризм, спортивні змагання, гірськолижні спуски чи водні види спорту. Такі види дозвілля забезпечують не лише оздоровлення, а й підвищують рівень життєвого тону, зміцнюють імунітет і сприяють психологічному розвантаженню. За даними Міністерства молоді та спорту України, у 2023 році понад 38% внутрішніх туристів віддавали перевагу саме активному формату відпочинку.

Пасивна рекреація має зовсім інший характер — її мета полягає у зменшенні емоційної та фізичної напруги, відновленні внутрішньої гармонії. Вона включає такі практики, як перебування на природі, медитація, перегляд краєвидів, санаторне оздоровлення. Зростання популярності велнес-туризму, ретритів і SPA-напрямоків свідчить про актуальність цього підходу в умовах постійного стресу.

Культурно-освітній напрям дозвіллевої активності охоплює пізнавальні поїздки, відвідування культурних об'єктів, участь в екскурсіях, лекціях, тренінгах. Залучення до культурного середовища дозволяє туристу розширити свій світогляд, поглибити знання про історію та традиції інших регіонів. Такі подорожі особливо популярні серед освічених верств населення та туристів середнього й старшого віку.

Окрему роль у структурі рекреації відіграє соціальний компонент. Участь у фестивалях, святкуваннях, інтерактивних подіях, відвідування родичів чи друзів формують горизонтальні зв'язки, сприяють соціальній інтеграції та зміцненню відчуття приналежності. Туризм у цьому випадку виконує не лише функцію розваги, а й соціально-корегувальну місію — долає самотність, налагоджує комунікацію між людьми з різних середовищ.

О. А. Грیشнова у своїх дослідженнях визначає, що рекреаційний туризм охоплює кілька основних типів, які відрізняються за метою та формою організації. Зокрема, виокремлюється туристично-оздоровчий тип, що

передбачає створення спеціалізованих маршрутів із відвідуванням природних джерел мінеральних вод, лікувальних грязей, а також гірських пішохідних стежок. Такий формат орієнтований на поліпшення фізичного стану туриста та загальне оздоровлення організму [18].

Іншим важливим напрямом є пізнавально-туристичний тип, який зосереджений на інтелектуальному розвитку та розширенні світогляду. Його основою є знайомство з культурними особливостями різних народів, історичними пам'ятками та місцевими традиціями. У цьому контексті туристична подорож виступає інструментом пізнання світу та саморозвитку [18].

Кожен із зазначених типів рекреаційного туризму функціонує на основі певної сукупності рекреаційних ресурсів, які поділяються на природні, історико-культурні та інфраструктурні. За твердженням дослідниці, ці ресурси формують комплексну систему, що включає не лише природне середовище, а й культурно-територіальні утворення, технічні об'єкти, персонал сфери обслуговування та адміністративно-управлінські елементи [18].

У науковому обігу рекреаційний туризм часто ототожнюється з курортною діяльністю. Такий підхід базується на уявленні про курорт як територію з чистою екологією, сприятливим кліматом та наявністю природних лікувальних чинників — термальних джерел, мінеральних вод, цілющих грязей, водойм. Як зазначає Ю. Шаруненко, курортна місцевість — це не лише мальовниче природне середовище, але й інфраструктурно обладнана зона, що включає спеціалізовані заклади для лікування, профілактики й оздоровлення [44].

У межах рекреаційного туризму доцільно розглядати кілька напрямів діяльності, кожен з яких має свої завдання та специфіку. До них відносять: рекреаційно-лікувальний туризм, що передбачає використання природних ресурсів для профілактики й терапії захворювань; рекреаційно-оздоровчий — спрямований на підтримання загального фізичного стану; рекреаційно-

пізнавальний — орієнтований на отримання знань та нових вражень;
 рекреаційно-спортивний — який поєднує активні форми дозвілля з
 елементами спортивної підготовки.

Візуалізація систематизації цих форм і напрямів рекреаційного туризму
 подана на схемі (рис. 1.1), що дає змогу більш наочно оцінити структуру
 рекреаційної туристичної діяльності та взаємозв'язки між її підвидами.

Таблиця 1.1

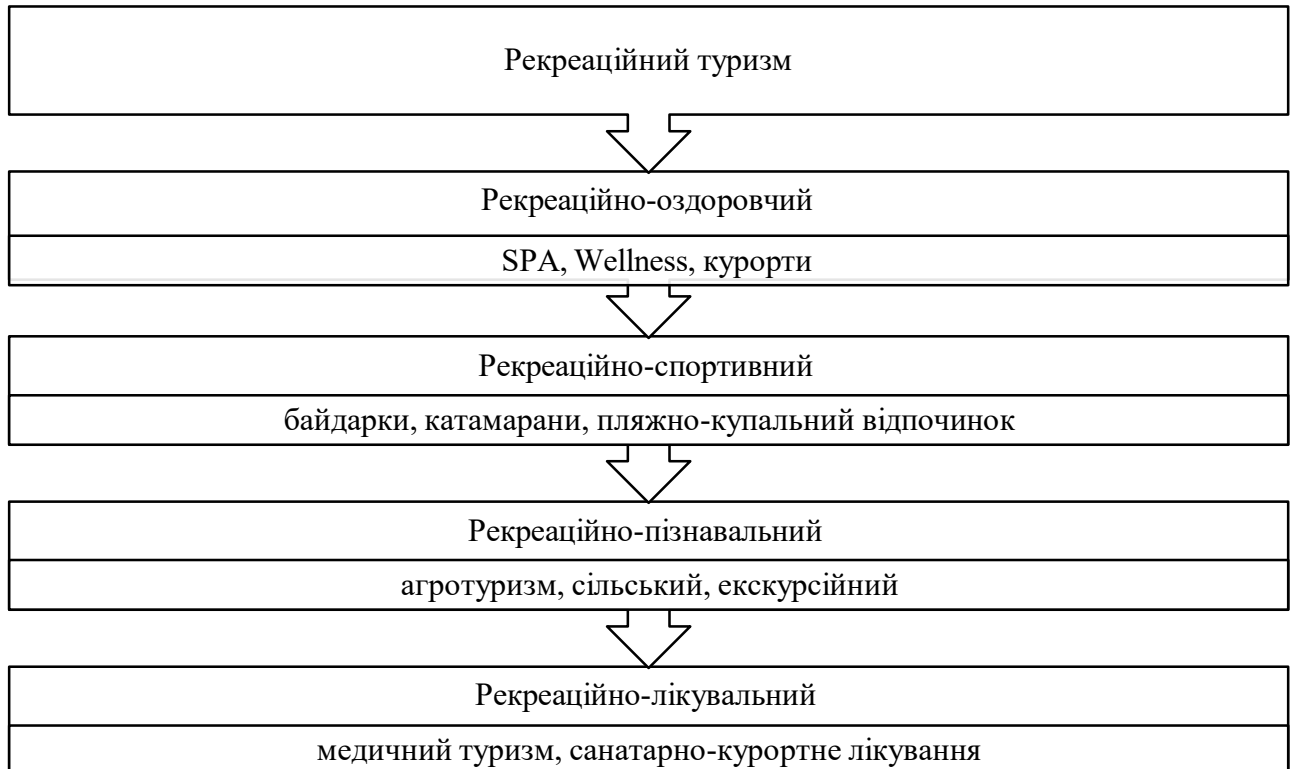

Рис. 1.1. Класифікація видів і форм рекреаційного туризму
 (узагальнено автором на основі [44])

Далі доцільно зосередити увагу на аналізі окремих форм
 рекреаційного туризму, починаючи з одного з наймасовіших та
 найпопулярніших напрямів у світі — рекреаційно-оздоровчого туризму. Цей
 формат відпочинку передбачає цілеспрямоване використання природних,
 кліматичних та медико-санітарних чинників для зміцнення здоров'я,
 профілактики захворювань і загального поліпшення фізичного стану людини.

Класичний приклад — подорож на курорти, де туристи проходять профілактичні чи відновлювальні процедури, поєднуючи відпочинок з лікувальними програмами. Основними природними ресурсами, які використовуються в таких регіонах, є мінеральні джерела, лікувальні грязі, насичене озоном повітря, сприятливий клімат та екологічно чисте середовище. Саме завдяки поєднанню природних умов і спеціалізованої інфраструктури, курортне оздоровлення стало популярним у багатьох європейських країнах, зокрема в Німеччині, Чехії, Швейцарії, а також в Україні — у Трускавці, Моршині, Сваляві.

Окрему нішу в межах рекреаційно-оздоровчого туризму займає spa-туризм. Це напрям, що передбачає використання водних, грязьових і теплових процедур у поєднанні з відновлювальними техніками. Йдеться не лише про лікування, а й про досягнення естетичного та психоемоційного балансу. Spa-практики нерідко включають гідротерапію, ароматерапію, таласотерапію, а також різні види масажу, що мають як відновлювальний, так і релаксаційний ефект.

Ще більш широке трактування має wellness-туризм, який ґрунтується на філософії цілісного підходу до здоров'я. Сам термін «wellness» з'явився в англomовному лексиконі ще в середині XVII століття й поєднує в собі поняття фізичного, психічного та емоційного благополуччя. У практичному вимірі wellness-туризм охоплює спеціальні програми з дієтології, фізичної активності, йоги, медитації, психологічної стабілізації, а також детокс-процедури. Цей тип туризму орієнтований не стільки на лікування наявних захворювань, як на їх запобігання та підтримку гармонії між тілом і свідомістю.

На відміну від звичайного оздоровчого відпочинку, wellness-програми часто передбачають не короткочасне перебування, а тривалі тури — від трьох тижнів, що дає змогу досягнути більш сталого результату. Особливим попитом цей тип туризму користується серед людей середнього і старшого

віку, які усвідомлюють потребу в систематичному догляді за здоров'ям та профілактиці хронічних хвороб. Як зазначає О. А. Грішнова, тривалість курортного оздоровлення не може бути меншою за 21 день, оскільки саме впродовж цього періоду формуються позитивні зміни в організмі [17].

Рекреаційна галузь туризму пропонує широкий спектр можливостей для оздоровлення, серед яких особливе місце займають курорти різного профілю. Одним із найбільш поширених є бальнеологічні курорти, де лікувальні властивості природних мінеральних вод використовуються як внутрішньо, так і зовнішньо. Одним з найвідоміших у Європі є курорт Карлові Вари в Чехії, що нараховує понад двадцять термальних джерел і приймає тисячі туристів щороку. Аналогічні за спеціалізацією курорти розташовані також у Німеччині — Бад-Кісінген, та у Франції — Біаріц, де природні води застосовуються в поєднанні з сучасними методами реабілітації та профілактики [28].

Не менш популярними є грязеві курорти, де основою процедур є природні лікувальні грязі, пелоїди та озокерит. Такі місця, як Пієштяни в Словаччині, Хевіз в Угорщині чи Франтішкови Лазні в Чехії, здобули міжнародне визнання завдяки ефективності терапевтичних методів. У Литві значний внесок у розвиток грязелікування здійснюють курорти Друскінінкай і Бірштонас, а в Ізраїлі — територія Мертвого моря, що поєднує лікувальні властивості солоного повітря, грязей та води. В Україні найбільш відомими є чорноморські грязьові курорти: Куяльник, лиман Шаболатський, Бурнас і Тилігульський лиман, які зберегли свою популярність навіть у новітній період [28].

Особливий інтерес становлять кліматичні курорти, розташовані в сприятливих природних зонах, поділені на гірські, лісові та приморські. Гірські курорти, як правило, характеризуються чистим повітрям, високою концентрацією кисню, тишею та ізоляцією від міського середовища. Приморські курорти, розташовані в безпосередній близькості до морського узбережжя, створюють унікальні умови для інгаляцій морським повітрям,

сонячних ванн і морських купань. Найбільш сприятливі кліматичні зони приморського типу зосереджені в Чорноморсько-Середземноморському регіоні. У практиці все частіше зустрічаються комбіновані курорти, які водночас мають у своєму розпорядженні родовища мінеральних вод і грязей, а також знаходяться у кліматично вигідних районах, що робить їх універсальними для різних категорій туристів.

Паралельно з лікувальними напрямами активно розвивається рекреаційно-спортивний туризм, який передбачає організацію активного дозвілля з елементами фізичної підготовки. Учасники таких турів долають значні відстані пішки, здійснюють сплави на байдарках, беруть участь у кінних походах чи велопробігах. Головною мотивацією є не лише фізичне навантаження, а й психологічне перезавантаження, боротьба з власними бар'єрами, зниження рівня стресу, зміцнення впевненості в собі. Подолання природних перешкод і взаємодія з довкіллям сприяє розвитку внутрішньої стійкості та витривалості.

У протизвагу активному дозвіллю, пасивні форми відпочинку — зокрема пляжно-купальні подорожі — мають переважно релаксаційний характер. У таких турах основний акцент робиться на зміну середовища, спокій, перебування в комфортних кліматичних умовах та отримання естетичного задоволення. Це дає змогу розслабитися як фізично, так і психологічно, мінімізуючи рівень навантаження на організм. Ресурси моря, піску, сонця і тиші формують природне середовище для відновлення внутрішньої гармонії.

Рекреаційно-пізнавальний туризм є важливою складовою системи рекреаційного відпочинку, що поєднує в собі задоволення від відпочинку з інтелектуальним збагаченням. Подорожі цього типу мають на меті не лише зміну звичного середовища, а й розширення кругозору, знайомство з історико-культурними об'єктами, традиціями місцевих громад, природною спадщиною. Усі подорожі, що передбачають екскурсійну програму, пішохідні маршрути

пізнавального характеру або участь у тематичних заходах, можуть бути віднесені до цього виду туризму.

Окреме місце в структурі рекреаційно-пізнавального туризму займають сільський і аграрний туризм. Як відзначає Н. Кузніцова, сільський туризм вирізняється тим, що передбачає перебування туристів у сільській місцевості, що дає можливість зануритися в побут і традиції, які зазвичай недоступні мешканцям великих міст [9]. Тут йдеться не лише про відпочинок на природі, а про активну участь у сільському житті: робота на фермі, догляд за тваринами, збирання врожаю, приготування домашніх продуктів — усе це створює справжню альтернативу звичному споживчому відпочинку. Можливість власноруч приготувати сир або домашнє вино, випікати хліб, брати участь у сезонних роботах — усе це не тільки викликає інтерес, а й формує емоційно насичене враження, яке запам'ятовується на роки. Такий досвід стає особливо популярним серед мешканців мегаполісів, які прагнуть відновлення зв'язку з природою та відчуття «реального життя», що в урбанізованих умовах дедалі більше втрачається.

У практиці сучасного туризму все частіше зустрічаються випадки поєднання рекреаційного, пізнавального та оздоровчого компонентів, що створює основу для рекреаційно-лікувального туризму. Цей напрям нерідко ототожнюється з поняттям медичного туризму. За визначенням О. Коваля, медичний туризм передбачає організацію лікувальних послуг далеко за межами постійного місця проживання пацієнта, як у межах країни, так і за кордоном [16]. Його актуальність постійно зростає, особливо в тих країнах, де вартість медичних послуг або їхня якість є проблемними. Зокрема, у США кількість людей, які не мають повноцінної медичної страховки, перевищує 50 мільйонів осіб. Це спонукає багатьох американців шукати більш доступні варіанти лікування в країнах Азії, Східної Європи, Південної Америки.

Медичний туризм охоплює не тільки традиційне лікування, але й такі напрями, як стоматологічне обслуговування, хірургія, ортопедія,

реабілітаційні програми, включаючи профілактичні пакети. До цього ж виду відпочинку відноситься і ландшафтотерапія — специфічний метод, який базується на використанні впливу гармонійних природних пейзажів на психоемоційний стан людини. Перебування у живописній місцевості позитивно впливає на функціонування нервової системи, покращує сон, знижує рівень стресу та сприяє загальному емоційному відновленню [14].

Санаторно-курортне лікування, яке включається до рекреаційно-лікувального напрямку туризму, вирізняється організованим підходом до оздоровлення на базі спеціалізованих закладів. Це можуть бути санаторії, пансіонати з лікувальними функціями, профілакторії, а також водо- та грязелікарні, які мають відповідну медичну ліцензію й функціонують у межах офіційно визнаних курортних територій. Основу лікувального процесу тут становить комплексна програма, що базується на поєднанні медичних процедур і природних факторів — таких як мінеральні води, лікувальні грязі, сприятливі кліматичні умови та екологічно чисте середовище.

Суть санаторно-курортного лікування полягає не лише у призначенні процедур, а й у створенні для пацієнта цілісної системи відновлення. Зазвичай програми передбачають не лише застосування природних лікувальних факторів, а й організацію повноцінного режиму дня, раціонального харчування (зокрема дієтичного), збалансованої фізичної активності, відпочинку на свіжому повітрі та участі у культурно-дозвіллевих заходах. Кожен пацієнт отримує індивідуальні призначення згідно з профілем захворювання, які виконуються під наглядом медичного персоналу. Як наслідок — поліпшення загального самопочуття, зміцнення імунної системи, зниження рівня хронічного стресу та профілактика сезонних захворювань [16].

Сучасні санаторії також все активніше інтегрують у свою діяльність елементи wellness- і SPA-туризму, пропонуючи відвідувачам більш різноманітний спектр послуг. До прикладу, у багатьох закладах надаються консультації психолога, фітнес-програми, заняття йогою, програми

детоксикації. Особливо активно така тенденція розвивається в країнах Центральної Європи — Чехії, Словаччині, Угорщині, де санаторно-курортна система має багатовікову традицію.

На сучасному етапі рекреаційний туризм розглядається як важливий елемент суспільного добробуту, оскільки він прямо впливає на якість життя населення. Його значення виходить за межі суто індивідуального оздоровлення — він формує додану вартість для економіки, створює робочі місця, розвиває інфраструктуру і культурне середовище. Багато країн успішно інтегрують рекреаційний туризм у національні стратегії розвитку, використовуючи його як інструмент регіонального вирівнювання та сталого використання природних ресурсів.

Крім економічного чинника, туризм виконує й соціально-культурну функцію. Він активізує збереження історико-культурної спадщини, стимулює розвиток місцевих ініціатив, підтримує малі підприємства, ремесла, гастрономію. Завдяки рекреаційним практикам підвищується екологічна свідомість населення, що сприяє формуванню нових моделей поведінки, орієнтованих на збереження довкілля та гармонію між людиною й природою.

1.2. Характеристика сучасних підходів до організації туристичних продуктів

Сфера туризму стрімко трансформується під впливом сучасних глобальних тенденцій. Традиційні підходи до формування туристичних продуктів поступово відходять у минуле, поступаючись місцем більш гнучким, технологічно вдосконаленим і орієнтованим на конкретного споживача рішенням. Цифровізація, зростання вимог до персоналізованого сервісу та прагнення до екологічної відповідальності формують нову парадигму в організації подорожей.

Одним з ключових векторів розвитку стає індивідуалізація туристичних послуг. За допомогою аналізу даних, зокрема поведінкових патернів клієнтів у

цифровому середовищі, компанії можуть формувати пропозиції, що максимально відповідають конкретним очікуванням і стилю життя споживача. Такий підхід не лише підвищує рівень задоволеності туристів, а й дає змогу утримати клієнта в довгостроковій перспективі.

Важливу роль відіграє впровадження сучасних технологій. Мобільні застосунки, сервіси онлайн-бронювання, можливості віртуального знайомства з об'єктами, інтерактивні карти — усе це значно полегшує процес планування подорожі та орієнтації на місцевості. Технології розширеної реальності дедалі частіше використовуються для покращення вражень під час екскурсій, створюючи ефект присутності та взаємодії з історією або культурними об'єктами.

Увага до екологічної стійкості також зростає. Все більше операторів впроваджують принципи сталого розвитку: обирають маршрути, які зменшують вплив на довкілля, заохочують використання локальних послуг, підтримують ремісників і фермерів, впроваджують системи утилізації та зменшення відходів під час подорожей. Формування туристичного продукту з орієнтацією на сталий розвиток стає не лише етичним, а й комерційно привабливим рішенням.

Ще одним важливим елементом є інтеграція культурного досвіду у програму подорожі. Це не просто відвідування визначних пам'яток, а глибше занурення у життя місцевих громад: участь у фестивалях, знайомство з народними звичаями, кулінарними традиціями, ремеслами. Такі елементи створюють унікальну емоційну цінність і формують більш стійке враження про регіон.

Поряд з цим сучасний туризм вимагає постійної адаптивності. Компанії, які вміють оперативно змінювати формат і вміст своїх турів, зважаючи на нові виклики — від сезонних коливань до непередбачуваних соціальних або геополітичних подій — отримують стратегічну перевагу. Здатність комбінувати різні форми відпочинку в рамках одного маршруту — наприклад,

поєднання культурної програми з елементами активного туризму та релаксації — стає особливо затребуваною.

Таблиця 1.2

Ключові сучасні підходи до організації туристичних продуктів

Сучасний підхід	Опис	Технології / Методи	Переваги	Приклади застосування
Персоналізація та індивідуальний підхід	Формування маршрутів з урахуванням індивідуальних побажань туристів	Аналіз даних, CRM-системи, штучний інтелект	Максимальне задоволення потреб клієнтів, підвищення лояльності	Індивідуальні подорожі, кастомізовані тури
Інтеграція цифрових технологій	Використання ІТ для оптимізації процесів планування і бронювання	Мобільні додатки, онлайн-платформи, VR/AR, IoT	Підвищення зручності, оперативність, доступність послуг	Онлайн-бронювання, 3D-тури, віртуальні екскурсії
Гнучкість та адаптивність	Швидка реакція на змінні умови ринку завдяки сучасним методам управління	Agile, дизайн-мислення	Оперативне реагування на зміни, підвищення конкурентоспроможності	Адаптивні маршрути, модульні туристичні продукти
Екологічна стійкість	Орієнтація на сталий розвиток та екологічні стандарти	«Зелений» туризм, еко-сертифікації, екологічні технології	Мінімізація негативного впливу на довкілля, підтримка місцевих спільнот	Екотури, маршрути з мінімальним впливом на природу
Культурна та соціальна інтеграція	Включення культурних і соціальних заходів до туристичного продукту	Ко-креація, партнерства з місцевими організаціями	Поглиблення емоційного досвіду, підтримка культурної ідентичності регіону	Тематичні культурні тури, фестивальні маршрути, інтерактивні майстер-класи

У сучасних умовах туристична індустрія дедалі більше фокусується на створенні комплексних рішень, що поєднують взаємодію ключових учасників ринку та адаптивний підхід до запитів споживача. Особливу роль у цьому процесі відіграє налагоджена співпраця між туроператорами, готельним сектором, транспортними компаніями, а також органами місцевого самоврядування. Така взаємодія дозволяє врахувати особливості кожного

регіону, локальні традиції й специфіку культурного середовища, забезпечуючи створення оригінальних маршрутів із високою доданою вартістю.

Помітною ознакою нового етапу в розвитку туризму є активне залучення самих мандрівників до процесу формування програми подорожі. Концепція ко-креації, яка передбачає участь туриста у створенні туристичного продукту, відкриває нові можливості для персоналізації та підвищення емоційної цінності подорожі. Завдяки інтерактивним сервісам, кожен охочий може впливати на структуру маршруту, пропонувати зміни та коригування, що дозволяє глибше взаємодіяти з місцевим контекстом і створювати унікальний досвід.

У паралель з цим відбувається масштабна цифрова трансформація туристичних послуг. Системи обробки великих даних, алгоритми машинного навчання та інструменти прогнозу аналітики дозволяють підприємствам оперативно адаптувати пропозиції до змін на ринку. Застосування цифрових платформ забезпечує ефективну взаємодію з клієнтом, аналізує його вподобання та моделює майбутній попит, що значно підвищує якість обслуговування і конкурентоспроможність на тлі глобальної конкуренції.

Ще одним важливим чинником стає екологічна відповідальність. Зростання свідомості туристів щодо впливу на навколишнє середовище спонукає компанії впроваджувати стратегії, що мінімізують екологічне навантаження. Серед таких практик — впровадження систем енергозбереження, перехід на відновлювані джерела енергії, використання локальної сировини та участь у програмах екологічної сертифікації. Активна підтримка сталого туризму відповідає очікуванням сучасних клієнтів, які дедалі частіше обирають подорожі, що не шкодять довкіллю.

1.3. Інноваційні форми туризму: місце каскадних турів у структурі рекреаційних послуг

Сучасний туризм дедалі більше тяжіє до нестандартних форматів, які здатні поєднувати різні види дозвілля в рамках одного маршруту. У цьому контексті каскадні тури набувають особливого значення. Їхня концепція базується на створенні гнучких і тематично насичених подорожей, що інтегрують елементи культурного, природного, гастрономічного та оздоровчого туризму. У структурі рекреаційних послуг такий підхід відкриває новий рівень організації подорожей, орієнтований на індивідуальні потреби туриста.

Основна цінність каскадних турів полягає у їхній динамічній структурі. Подорож вибудовується як низка послідовних етапів, кожен з яких має власну тематику та змістове наповнення. Це дозволяє не лише гнучко адаптувати маршрут до вподобань учасників, а й варіювати тривалість перебування на кожному з етапів. Внаслідок цього турист отримує більш персоналізований досвід, а оператор – ширший інструментарій для конструювання конкурентоспроможних маршрутів.

Важливою складовою розвитку цього формату є активне використання цифрових технологій. Застосування мобільних платформ і інтерфейсів, які дають змогу формувати маршрут у реальному часі, суттєво підвищує зручність планування. Наприклад, в Україні дедалі популярнішими стають онлайн-ресурси, які дозволяють не лише бронювати житло та трансфер, а й обирати додаткові активності — від майстер-класів до гастрономічних турів. Використання алгоритмів персоналізованих рекомендацій, а також можливість попереднього перегляду об'єктів за допомогою VR-турів або елементів доповненої реальності, робить процес підготовки до подорожі більш інформативним і захопливим.

Окреме місце у концепції каскадних маршрутів посідає співпраця з місцевими громадами. Саме включення локального контенту — ремесел,

гастрономії, історичних розповідей — формує відчуття справжності та занурення у місцеве середовище. Для громад така модель участі відкриває нові економічні можливості, зокрема для розвитку мікробізнесу, збереження культурної спадщини й підвищення туристичної привабливості регіонів. У Карпатському та Подільському регіонах, наприклад, вже реалізуються ініціативи, де маршрути створюються за участі місцевих гідів, виробників сиру, виноробів та фольклорних колективів.

Однією з ключових переваг каскадного підходу є його здатність гармонізувати туристичний потік по території, зменшуючи тиск на популярні DESTINATIONI та водночас залучаючи увагу до менш розкритих, але не менш цінних регіонів. Таке стратегічне розосередження сприяє розвитку локального підприємництва, створює робочі місця в сегментах харчування, перевезень, сувенірної продукції та культурних послуг. Малі громади, які зазвичай залишаються поза увагою масового туризму, отримують можливість інтегруватися в туристичну економіку без втрати автентичності. Зокрема, за даними ДАРТ, кожне створене робоче місце у туризмі в сільській місцевості здатне стимулювати появу ще щонайменше трьох у суміжних секторах — від фермерських господарств до ремісничих майстерень.

Каскадний маршрут не обмежується механічним переміщенням між локаціями. Його концепція базується на глибшому зануренні у контекст — культурний, природний, соціальний. Туристичні агенції активно формують програми, що включають не лише перегляд об'єктів, а й живу участь: кулінарні майстер-класи, зустрічі з місцевими митцями, інтерактивні екскурсії у форматі «оживленої історії», сезонні ярмарки чи етнографічні заходи. Саме такий досвід формує емоційну пам'ять, яка є найціннішим активом сучасного туризму. Відповідно до дослідження Skift Research, понад 72% туристів у віці до 40 років ставлять "емоційне враження" як головний критерій при виборі подорожі.

Потенціал каскадного формату — у його масштабованості. Конструкція маршруту як набору взаємопов'язаних, але автономних модулів дозволяє швидко адаптувати програму під нові теми: від zero-waste туризму до подорожей, орієнтованих на гастрономічну спадщину чи відновлювальні практики. З інтеграцією цифрових сервісів — як-от мобільні платформи для бронювання, мапи з елементами доповненої реальності, додатки для соціальної взаємодії — розширюється функціональність маршруту. Турист стає не просто пасивним користувачем, а співавтором подорожі, який формує власний маршрут у режимі реального часу.

Огляд сучасних технологій, що трансформують туристичну галузь, демонструє глибоку інтеграцію цифрових рішень у всі етапи організації подорожей — від першого запиту до повернення з маршруту. Туризм, як динамічна сфера економіки, активно адаптується до викликів часу, а провідною рушійною силою цього процесу стали інновації. Цифрові інструменти не лише оптимізують внутрішні операції компаній, а й кардинально змінюють поведінку туристів, їхні очікування та рівень залученості.

У сучасному середовищі мобільні додатки є незамінним елементом туристичного сервісу. Завдяки їм користувачі можуть здійснювати бронювання готелів, квитків і послуг у кілька кліків, отримувати актуальні повідомлення про затримки рейсів, прогноз погоди або рекомендації щодо закладів поблизу. За статистикою Statista, у 2023 році понад 70% туристів використовували мобільні додатки для планування подорожей, що підкреслює масштаб поширення цих технологій.

Технології віртуальної та доповненої реальності змінюють уявлення про попередній досвід від подорожі. Потенційні мандрівники можуть віртуально пройтися вуличками Праги або зазирнути до номеру готелю в Тоскані, перш ніж зробити остаточний вибір. Такий підхід не лише підвищує довіру до бренду, а й зменшує ймовірність розчарування після бронювання.

Штучний інтелект та аналітика великих даних дозволяють сформувати точні профілі користувачів, прогнозувати попит залежно від сезонності чи соціальних факторів, а також пропонувати індивідуалізовані варіанти відпочинку. Туристичні компанії все частіше впроваджують AI-системи для автоматизації консультацій, що дозволяє знизити навантаження на персонал і забезпечити клієнтів оперативною підтримкою цілодобово.

Варто згадати також про інтернет речей, який забезпечує новий рівень комфорту. Система «розумного номера» дозволяє налаштовувати температуру, освітлення, замовляти послуги або навіть відкривати двері за допомогою смартфона. Відповідно до даних Accenture, готелі, що впровадили IoT-рішення, на 30% підвищили рівень задоволеності клієнтів.

Окрему роль у сфері безпеки та прозорості операцій відіграють блокчейн-технології. Вони забезпечують надійне збереження інформації, зменшують ризик несанкціонованого доступу до особистих даних туристів та дозволяють створити децентралізовану систему бронювання, уникаючи посередників. Особливо актуальним є використання блокчейну у міжнародному туризмі, де питання довіри та безпеки стоїть найбільш гостро.

В таблиці нижче узагальнено приклади впровадження основних технологій у сфері туризму, з коротким оглядом їхніх переваг та можливих викликів.

Таблиця 1.3

Інноваційні технології в туризмі

Технологія	Застосування	Переваги	Основні виклики
Мобільні додатки та онлайн-платформи	Бронювання квитків, готелів, оренда транспорту, надання персоналізованих рекомендацій	Зручність, оперативність, персоналізація послуг	Безпека даних, необхідність постійного оновлення функціоналу
Віртуальна та доповнена реальність (VR/AR)	Інтерактивні тури, ознайомлення з об'єктами до візиту, маркетингові кампанії	Покращення досвіду користувача, зниження ризиків невідповідності очікувань	Високі витрати на розробку, технічні обмеження, потреба у спеціальному обладнанні
Аналітика великих	Аналіз вподобань	Оптимізація	Захист персональних

Технологія	Застосування	Переваги	Основні виклики
даних та штучний інтелект (AI)	туристів, автоматизація процесів бронювання, рекомендаційні системи	операцій, підвищення ефективності, персоналізація послуг	даних, необхідність високоякісної інфраструктури
Інтернет речей (IoT)	«Розумні» готелі, автоматизація обслуговування, моніторинг ресурсів	Збільшення комфорту, підвищення ефективності управління ресурсами	Інтеграція з існуючими системами, забезпечення кібербезпеки
Блокчейн та криптотехнології	Захист транзакцій, прозорість обліку, автоматизація контрактів (смарт-контракти)	Підвищення довіри, зменшення ризиків шахрайства	Висока енергоспоживаність, регуляторні питання, низька поширеність технології

Інноваційні технології дедалі більше визначають напрям розвитку сучасної туристичної індустрії. Їх застосування дозволяє не лише підвищити ефективність управління туристичними процесами, а й створити принципово нові формати подорожей. Одним із таких форматів є каскадні тури, що поєднують у собі різні аспекти відпочинку — пізнавальні, оздоровчі, культурні, активні — у межах однієї інтегрованої подорожі. Реалізація такого підходу стала можливою саме завдяки цифровим технологіям, які забезпечують гнучке планування, персоналізацію та взаємодію між усіма учасниками туристичного ринку.

Зокрема, мобільні застосунки відкривають нові можливості для організації маршрутів «у реальному часі», а використання віртуальної та доповненої реальності дозволяє мандрівникам отримувати попередній візуальний досвід ще до початку подорожі. Системи аналітики даних та алгоритми штучного інтелекту забезпечують розуміння поведінкових моделей туристів, дозволяючи туроператорам краще адаптувати свої послуги. Водночас технології інтернету речей (IoT) забезпечують новий рівень автоматизації та комфорту — від інтелектуального управління кліматом у готельних номерах до інтеграції з навігаційними системами транспортних засобів.

Суттєвий внесок у підвищення безпеки транзакцій та прозорості бізнес-процесів робить і блокчейн. Його застосування у сфері туризму дозволяє створити захищені платформи для бронювання, управління лояльністю та обробки персональних даних. Згідно з дослідженнями World Travel & Tourism Council, цифровізація процесів уже у 2024 році забезпечить понад 20% скорочення витрат туристичних компаній у порівнянні з 2019 роком.

Разом із тим, ефективне впровадження технологій неможливе без належного інституційного та правового підґрунтя. Технічні бар'єри, потреба в стандартизації цифрових інструментів, кібербезпека, а також необхідність дотримання міжнародних норм з обробки даних (зокрема, GDPR у ЄС) вимагають скоординованих зусиль як державного сектору, так і приватного бізнесу. Окрему увагу слід приділяти навчанню персоналу, що забезпечує експлуатацію цифрових систем, та підвищенню цифрової грамотності кінцевих користувачів.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ДЛЯ ВПРОВАДЖЕННЯ КАСКАДНИХ ТУРІВ

2.1. Стан та тенденції розвитку туристичного ринку України

Розвиток туристичної сфери в Україні має стратегічне значення для соціального, економічного та культурного поступу держави. Цей сектор відкриває нові перспективи для економіки, сприяє створенню робочих місць, залученню інвестицій і зміцненню іміджу країни на міжнародній арені. Щоб розкрити повний потенціал туристичної індустрії, важливо забезпечити збереження природної та культурної спадщини, вдосконалити інфраструктуру, підвищити рівень сервісу та впроваджувати принципи сталого розвитку. Саме комплексний підхід дозволить закріпити туризм як одну з провідних галузей економіки та покращити добробут населення.

Попри складну ситуацію, спричинену закриттям неба, тимчасовою окупацією частини територій та руйнуванням об'єктів туристичної інфраструктури, інтерес до подорожей не зникає. Люди продовжують шукати можливості для відпочинку: жінки з дітьми частіше обирають поїздки за кордон, а внутрішній туризм набирає обертів. Україна поступово повертає позиції серед найпопулярніших туристичних напрямків, зокрема у зимовий сезон спостерігається двократне зростання попиту порівняно з минулим роком. Серед найбільш популярних видів відпочинку лідирують санаторно-оздоровчі тури (44,4%), за ними — подорожі в Карпати (29%) та гірськолижні маршрути (19,5%), які демонструють стійку позитивну динаміку.

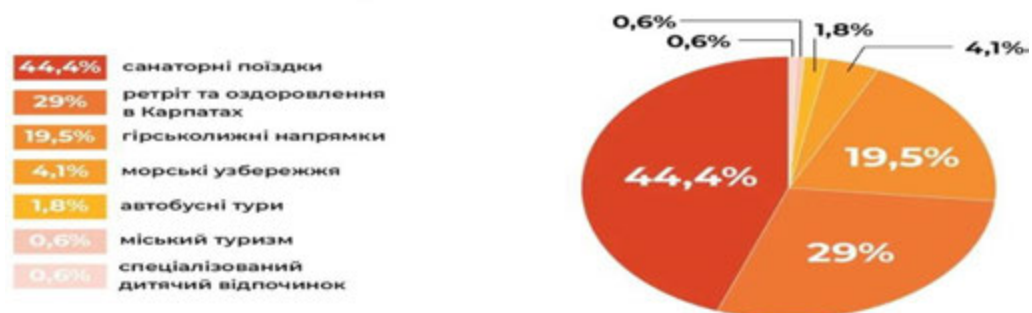

Рисунок 2.1 - Напрямки внутрішнього туризму, 2022 р.

У контексті міжнародного туризму (рис. 2.2) туроператори адаптували свої пропозиції до нових умов, організовуючи авіаподорожі з сусідніх із Україною країн, а також автобусні маршрути зі столиці та великих міст. У зимовому сезоні 2022/23 стало можливим здійснити авіаперельоти до Об'єднаних Арабських Еміратів, Танзанії та Мальдівських островів із польського Кракова чи румунського Бухареста. Популярний напрямок — Єгипет — також доступний через польський Жешув та молдовський Кишинів. Для зручності туристів до цих аеропортів організовано трансфери з території України. Автобусні тури з України прямують до Туреччини та Чехії, що дозволяє подорожувати навіть в умовах обмеженого авіасполучення.

ТОП-10 країн

Рисунок 2.2 – Топ 10 країн для туризму

Український туристичний ринок демонструє гнучкість і здатність до швидкої адаптації до зовнішніх викликів. Він активно реагує на зміни в споживчому попиті та конкурентному середовищі, пропонуючи широкий спектр послуг, орієнтованих на різні цільові аудиторії (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Динаміка перетину державного кордону України

Рік	В'їзд іноземців та осіб без громадянства	Виїзд громадян України за кордон	Сальдо
2016	13,333,096	24,668,233	-11,335,137
2017	14,229,642	26,437,413	-12,207,771
2018	14,342,290	27,976,681	-13,634,391
2019	13,709,562	29,345,897	-15,636,335
2020	3,382,097	11,251,406	-7,869,309
2021	4,271,991	14,726,250	-10,454,259
2022	2,307,156	15,538,488	-13,231,332

На основі даних таблиці 2.1 можна виокремити низку ключових тенденцій у перетині державного кордону України, які відображають динаміку туристичних і міграційних потоків упродовж останніх років.

Загальною характерною рисою є переважання кількості виїздів громадян України за кордон над кількістю в'їздів іноземців та осіб без громадянства в Україну. Це призводить до стабільного від'ємного сальдо міграції, що вказує на більший рівень виїзду населення, ніж прибуття. Така тенденція простежується протягом усього аналізованого періоду.

Різне скорочення обсягів міжнародного руху в 2020 році пов'язане з глобальною пандемією COVID-19, запровадженням обмежень на подорожі та загальною кризою у сфері міжнародного туризму. Незважаючи на часткове відновлення у 2021–2022 роках, показники в'їзду та виїзду залишалися нижчими за рівень, характерний для періоду до пандемії.

Окрім цього, можна відзначити поступове зменшення кількості виїздів українських громадян за кордон із 2016 року. На це могли впливати як економічна нестабільність, так і внутрішньополітичні обставини. Натомість кількість в'їздів іноземців до України, навпаки, демонструвала тенденцію до зростання, що може свідчити про зростаючий інтерес до країни з боку туристів та інвесторів.

Показники податкових надходжень у сфері туризму підтверджують позитивну динаміку відновлення галузі. Згідно з даними Державного агентства розвитку туризму, за перший квартал 2024 року сума надходжень до бюджету від представників туристичної сфери становила 616,4 млн грн, що на 61% більше, ніж за аналогічний період 2023 року (383,2 млн грн). Для порівняння, у 2021 році, до повномасштабного вторгнення, цей показник дорівнював 629,1 млн грн (рис. 2.1).

Також спостерігається зростання кількості платників податків у туристичній сфері на 19% порівняно з першим кварталом попереднього року. При цьому кількість юридичних осіб зросла на 6%, а фізичних осіб — на 24%.

Основну частку податкових надходжень забезпечили готелі — 64% від загальної суми, що становить 395,2 млн грн. Це на 69% більше, ніж у відповідному періоді 2023 року (233,7 млн грн), і на 32% більше порівняно з 2022 роком (299,8 млн грн). Варто зауважити, що у 2021 році цей показник був майже аналогічним — 394,6 млн грн.

Окремо варто відзначити значне зростання податкових надходжень від туристичних операторів: у першому кварталі 2024 року вони склали 88,7 млн грн, що вдвічі більше, ніж за аналогічний період 2023 року (44,9 млн грн). У 2021 році цей показник становив 47 млн грн, що свідчить про поступове відновлення довіри до туристичних послуг і зростання активності на ринку (рис. 2.3).

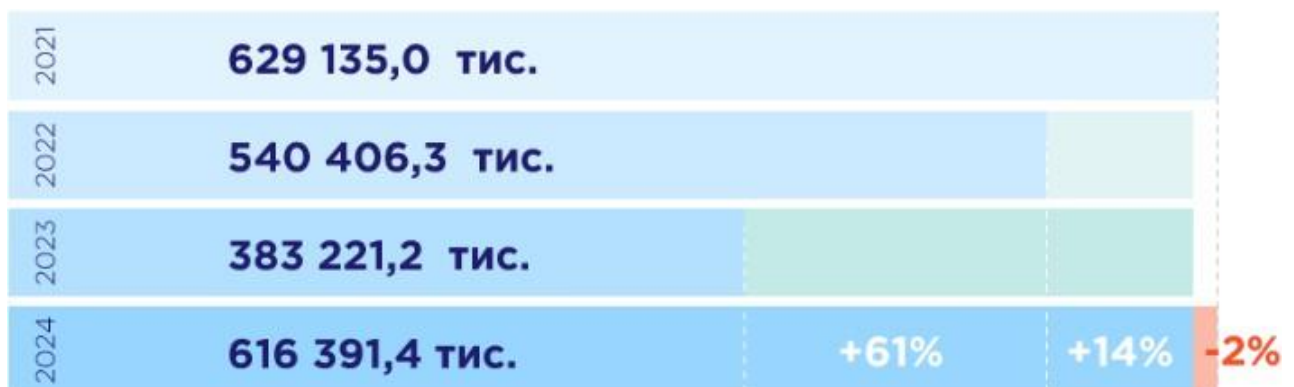

Рисунок 2.3 – Податки від туризму, 1 квартал 2024 рік [20]

Податкові надходження від діяльності туристичних агентств також

демонструють позитивну динаміку. У першому кварталі 2024 року ця категорія платників перерахувала до бюджету 50 млн 330 тис. грн, що суттєво перевищує показник аналогічного періоду 2023 року — 33 млн 844 тис. грн. У 2021 році туристичні агентства сплатили 46 млн 238 тис. грн, тобто нинішній рівень надходжень перевищив навіть довоєнні показники, що свідчить про відновлення і розширення їхньої діяльності.

Значне зростання спостерігається й у сфері організованого відпочинку. Протягом перших трьох місяців 2024 року податкові надходження від турбаз та дитячих таборів відпочинку зросли на 41%, досягнувши 36 млн 180 тис. грн проти 25 млн 653 тис. грн у першому кварталі 2023 року. Проте у порівнянні з аналогічним періодом 2021 року, коли до бюджету надійшло 119 млн 183 тис. грн, надходження поки залишаються значно нижчими — на рівні приблизно 30% від довоєнного рівня.

Ще однією сферою, яка демонструє ознаки відновлення, є діяльність кемпінгів та стоянок для житлових автофургонів. У першому кварталі 2024 року податкові надходження від цієї категорії склали 704 тис. грн, що більше ніж у 2023 році (499 тис. грн). Однак, якщо порівнювати з 2021 роком, коли було сплачено 1 млн 535 тис. грн, видно, що ця сфера ще не досягла докризового рівня, податкові надходження зменшилися приблизно вдвічі.

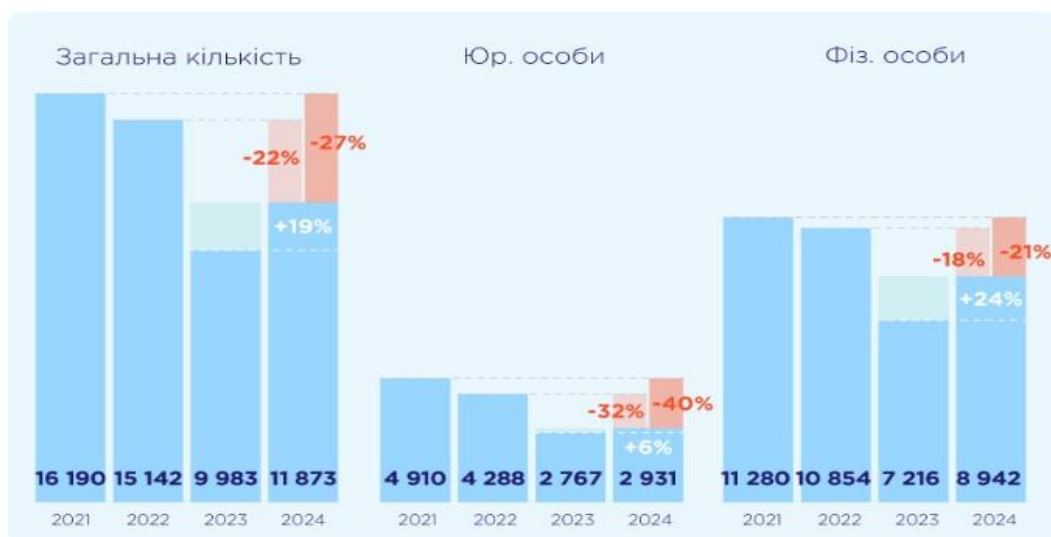

Рисунок 2.4 – Кількість платників податків (туристична галузь), 2021- 1 кв. 2024 рр.

У 2022 році туристична галузь України зазнала значного скорочення податкових надходжень у регіонах, де тривали або посилювалися активні бойові дії. Зокрема, найбільше падіння зафіксовано в Луганській області — податкові надходження впали до нуля. У Херсонській області скорочення становило 97%, у Донецькій — 87%, у Запорізькій — 79%, у Миколаївській — 67%, а в Харківській — 54%. Ці дані (рис. 2.3) ілюструють прямий вплив воєнних дій на туристичну інфраструктуру та економічну активність у постраждалих регіонах.

Крім регіонів бойових дій, спад доходів також спостерігається в низці інших областей та у столиці. У місті Київ податкові надходження від закладів розміщення у 2023 році зменшилися на 46% у порівнянні з 2022 роком, і на 14% порівняно з 2021 роком. Це свідчить про зниження туристичного потоку та зменшення попиту на готельні послуги навіть у відносно безпечних умовах.

У деяких регіонах також спостерігається поступове зниження ділової активності в туристичному секторі. У Черкаській області зменшення надходжень у 2023 році склало 13% у порівнянні з 2022 роком, хоча у порівнянні з 2021 роком фіксується невелике зростання — 5%. У Київській області надходження впали на 15% порівняно з 2022 роком і на 1% — із 2021 роком. У Полтавській області зафіксовано спад на 8% порівняно з 2022 роком і на 2% — із 2021 роком. У Сумській області зниження становило 16% та 30% відповідно.

Особливо відчутним є падіння у прикордонних і північних регіонах, таких як Чернігівська область, де податкові надходження зменшилися на 33% у порівнянні з 2022 роком та на 50,5% у порівнянні з 2021 роком. В Івано-Франківській області, традиційно орієнтованій на внутрішній туризм, доходи зменшилися на 9% і 10% відповідно. У Тернопільській області падіння склало 23% щодо 2022 року та 5% — щодо 2021 року. В Одеській області ситуація ще складніша: зниження становило 37% у порівнянні з 2022 роком і аж 92% — у порівнянні з 2021 роком.

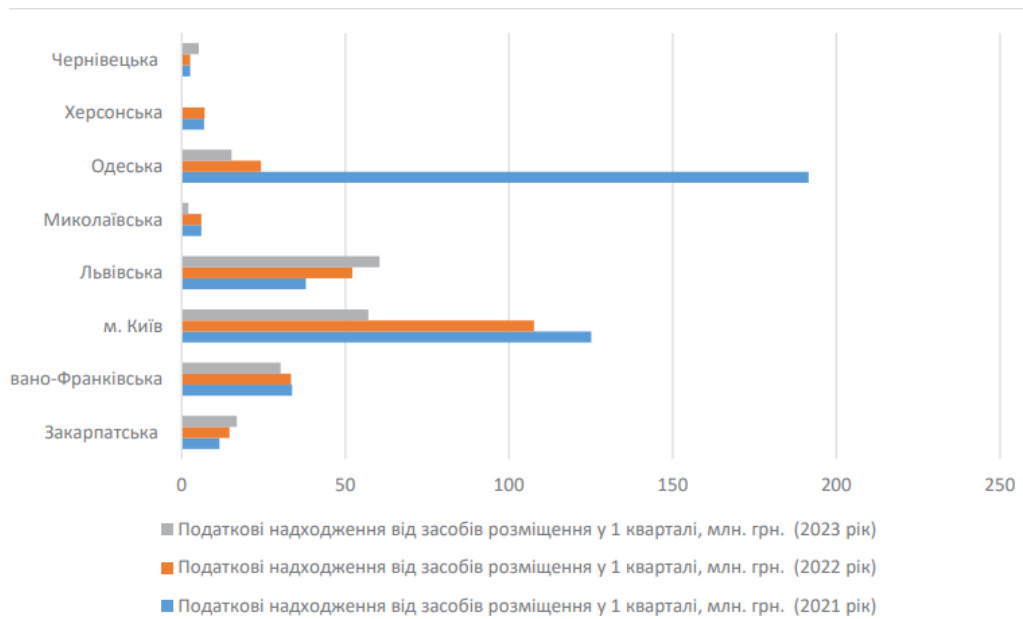

Рисунок 2.5 – Динаміка податкових надходжень від засобів розміщення по областях України за показниками 1-го кварталу 2021–2023 років

Після динамічного зростання у 2023 році міжнародний туризм демонструє стійке повернення до показників, характерних для періоду до пандемії. За інформацією Всесвітньої туристичної організації ООН (ЮНВТО), у 2023 році обсяг глобального туризму сягнув 88% від рівня 2019 року, а кількість міжнародних подорожей перевищила 1,3 мільярда. Очікується, що у 2024 році відбудеться повне відновлення галузі, зокрема завдяки зростанню попиту, розширенню авіасполучень і поступовому поживленню туристичних потоків з Азії.

Серед регіонів найкращі результати показав Близький Схід, де кількість туристичних прибуттів перевищила допандемійний рівень на 22%. Європа, що залишається найбільш відвідуваним регіоном світу, досягла 94% показника 2019 року — цьому сприяв внутрішньорегіональний туризм, а також високий потік мандрівників із США. В Африці рівень міжнародного туризму відновився до 96%, у Північній і Південній Америці — до 90%.

Азіатсько-Тихоокеанський регіон, навпаки, залишається позаду — рівень відновлення становить лише 65%. Водночас у Південній Азії досягнуто 87%, тоді як у Північно-Східній — лише близько 55%. Водночас чотири

підрегіони вже перевищили рівень 2019 року: Південне європейське Середземномор'я, Карибський басейн, Центральна Америка та Північна Африка.

Фінансові результати також підтверджують позитивну динаміку. У 2023 році доходи від міжнародного туризму склали 1,4 трильйона доларів, що становить 93% від допандемійного рівня 2019 року (1,5 трлн дол.). Обсяги туристичного експорту досягли 1,6 трильйона доларів — 95% від показника 2019 року. Загальний економічний внесок галузі в глобальний ВВП оцінюється у 3,3 трильйона доларів, що еквівалентно приблизно 3% світового валового продукту.

Відновлення туризму також помітне у транспортному секторі: до жовтня 2023 року міжнародні авіап перевезення та пасажирський трафік сягнули приблизно 90% від рівня 2019 року. Це свідчить про широкомасштабну стабілізацію й адаптацію глобального туристичного ринку до нових реалій.

З поглядом у майбутнє, прогнозується, що у 2024 році міжнародний туризм не лише досягне допандемійного рівня, але й може перевищити його на 2%. Реалізація цього оптимістичного сценарію значною мірою залежатиме від економічного відновлення в Азійсько-Тихоокеанському регіоні, а також від подальшого розвитку глобальних економічних і геополітичних процесів.

Згідно з Індексом довіри до туризму, який складає ЮНВТО, переважна більшість фахівців — 67% — очікує покращення ситуації у галузі порівняно з 2023 роком. Ще 28% прогнозують стабільність, і лише 6% висловлюють песимістичні очікування. Це свідчить про високий рівень впевненості у поступовому відновленні туристичних потоків.

До ключових рушіїв позитивної динаміки у 2024 році належить лібералізація візової політики, зокрема рішення Китаю запровадити безвізовий режим для громадян низки країн Європи та Малайзії. Додатковими чинниками є ініціативи країн Перської затоки щодо впровадження єдиного туристичного візового простору, що має полегшити подорожі до регіону. У Європі

туристична активність поживається завдяки розширенню Шенгенської зони на Румунію та Болгарію, а також проведенню літніх Олімпійських ігор у Парижі.

Однак відновлення туризму супроводжується серйозними викликами. Інфляційний тиск, високі кредитні ставки, нестабільність на енергетичних ринках та порушення в логістичних ланцюгах можуть вплинути на платоспроможність туристів. У таких умовах все більше мандрівників віддаватимуть перевагу поїздкам ближче до дому та шукатимуть найвигідніші пропозиції за критерієм «ціна–якість».

Загострення міжнародних конфліктів також становить ризик. Збройне протистояння на Близькому Сході, пов'язане з ескалацією між ХАМАСом і Ізраїлем, може обмежити туристичні потоки до цього регіону. Водночас триваюча російська агресія проти України та загальна геополітична напруга у світі також несуть загрозу стабільності галузі.

Попри складну ситуацію, Україна демонструє ознаки поступового зростання туристичної активності. Внутрішній туризм зміцнюється завдяки державній підтримці, поліпшенню якості послуг і розширенню інфраструктури. Також зберігається зацікавленість з боку іноземних туристів. Разом із загальносвітовим трендом на відновлення, це створює для України нові можливості. Водночас інтеграція у глобальний туристичний простір вимагає постійного моніторингу зовнішніх факторів та гнучкої адаптації до мінливих умов.

2.2. Оцінка рекреаційних ресурсів регіонів України для організації каскадних турів

Розробка каскадних турів як сучасного туристичного продукту передбачає ретельну оцінку рекреаційного потенціалу українських регіонів. Вивчення особливостей природного середовища, історико-культурної спадщини, гастрономічних традицій та рівня інфраструктурної забезпеченості дозволяє не лише скласти унікальні маршрути, а й сформувати інтегровані

моделі подорожей, що поєднують оздоровчий, пізнавальний, активний та естетичний компоненти. Такий підхід відкриває можливості для створення багатофункціональних туристичних продуктів, здатних задовольнити запити найширшої аудиторії — від поціновувачів гірських походів до шанувальників історичних локацій або поціновувачів локальної кухні.

Природне різноманіття України дає можливість формувати маршрути, в межах яких можна чергувати гірські, водні, лісові або рівнинні ландшафти. Унікальність Карпатського регіону полягає у поєднанні рекреаційних умов для зимового і літнього відпочинку, лікувальних вод, етнокультурного середовища і добре розвиненої мережі приватних садиб та екоосель. Це створює підґрунтя для каскадних турів, які охоплюють декілька природно-рекреаційних кластерів за один маршрут. Наприклад, у межах одного маршруту можна поєднати відвідування національних парків, термальних джерел, традиційних гуцульських сіл і гірськолижних комплексів. Унікальний кліматичний фон, густота лісових масивів, доступ до водоспадів, озер, полонин та річок роблять Карпати особливо привабливими для багатоформатного туризму.

Культурно-історичний пласт регіонів не менш значущий для формування тематичних каскадних турів. Львів, Чернівці, Кам'янець-Подільський, Київ, Чернігів — це лише частина міст, де сконцентровано об'єкти історико-архітектурної спадщини, що є магнітами для туристів не лише з України, а й з-за кордону. Національні пам'ятки, сакральна архітектура, замкові комплекси та музейні установи формують повноцінні лінії культурного туризму, які вдало інтегруються в багатоденні маршрути. Ці тури часто супроводжуються тематичними подіями: фестивалями, реконструкціями, ярмарками, що надає подорожам динаміки та емоційної наповненості.

Усе більшу популярність набуває гастрономічний і сільський туризм, який можна ефективно впровадити в межах каскадних турів. Поєднання традиційної кухні, локальних продуктів, фермерських господарств і майстер-

класів із приготування страв регіональної кухні створює додану вартість для мандрівника. Полтавщина, Буковина, Закарпаття — ці регіони активно пропонують сільськогосподарський туризм, що базується на традиційній українській гостинності та культурі. Туристи можуть не лише спостерігати, а й безпосередньо брати участь у збиранні врожаю, приготуванні автентичних страв або виготовленні ремісничих виробів, що посилює враження і сприяє глибшому зануренню в місцеву культуру.

Не менш вагомим критерієм для ефективної реалізації каскадних маршрутів є якість інфраструктурного забезпечення. Розвинена транспортна мережа, наявність комфортного житла, пунктів громадського харчування, цифрова доступність інформації, безпека — усе це безпосередньо впливає на зручність подорожі та тривалість перебування. Київщина, Львівщина, частково Одещина та Івано-Франківська область демонструють приклади регіонів, де поєднується функціональність інфраструктури з туристичною привабливістю. Наявність залізничних вузлів, аеропортів, пунктів прокату транспорту, а також зручних систем бронювання через цифрові платформи спрощує логістику каскадних турів.

Для системного оцінювання придатності регіонів до реалізації таких турів доцільно використовувати багатофакторну модель аналізу. До ключових параметрів можуть бути віднесені: природний потенціал, рівень розвитку інфраструктури, логістична доступність, культурна насиченість, сервісна спроможність та сезонність. На основі цих факторів можна визначити рейтинг регіонів за інтегральним балом, що слугуватиме підґрунтям для побудови мережі рекомендованих маршрутів.

Такий аналіз свідчить про те, що найвищу оцінку за сукупністю критеріїв отримали Львівська, Івано-Франківська, Київська, Закарпатська та Чернівецька області. Їхній високий рейтинг пояснюється не лише багатством ресурсної бази, а й реальними можливостями для логістичного з'єднання ключових туристичних кластерів у межах однієї поїздки. Регіони Полтавщини,

Тернопільщини та Одещини демонструють потенціал до зростання завдяки культурним особливостям, активізації внутрішнього туризму та підвищенню рівня регіонального сервісу.

Нижче наведено аналітичну таблицю, яка систематизує ключові рекреаційні ресурси різних регіонів України з точки зору їх потенціалу для організації каскадних турів:

Таблиця 2.2

Оцінки ресурсів

Регіон	Основні рекреаційні ресурси	Потенціал для каскадних турів	Приклади маршрутів	Основні виклики
Карпатський регіон	Гірські пейзажі, ліси, річки, озера, етнографічні села, народні традиції	Високий: багатство природних та культурних ресурсів сприяє формуванню мультиетапних, еко- та етно-турів	Гірські походи, відвідування етно-музеїв, фестивалі народної творчості, екологічні маршрути	Обмежена інфраструктура, сезонність, потреба в охороні природи
Львівська область	Історико-культурна спадщина, архітектурні пам'ятки, кавова культура, винні маршрути, фестивалі	Високий: поєднання культурного, гастрономічного та сільського туризму створює унікальні комплексні маршрути	Екскурсії по історичних центрах, винні дегустації, сільський туризм, культурні події	Нерівномірний розвиток інфраструктури в сільських районах
Одеський регіон	Чорноморське узбережжя, курортні зони, морські активності, історичні пам'ятки, архітектурні об'єкти	Середній: можливість поєднання пляжного відпочинку з екскурсійними програмами, проте з урахуванням сезонності	Пляжний відпочинок, каякінг, морські екскурсії, відвідування історичних об'єктів	Сезонність, вплив кліматичних умов, конкуренція з іншими курортними регіонами

Київська область	Природні парки, історико-культурні комплекси, сучасна міська інфраструктура, музеї	Середній: поєднання міського туризму з природними зонами дозволяє створювати короткі, але насичені маршрути	Відвідування природних заповідників, історичних комплексів, культурних заходів, міських екскурсій	Перевантаження популярних об'єктів, потреба в регулюванні потоку туристів
Полтавська область	Сільський туризм, історичні пам'ятки, етнографічні комплекси, агротуризм	Низький-Середній: потенціал для розвитку екологічного та агротуризму, який може бути інтегрований у каскадні тури	Маршрути агротуризму, відвідування історико-культурних місць, сільський відпочинок, майстер-класи з ремесел	Недостатня туристична інфраструктура, низька популярність серед масового туриста

Карпатський регіон має беззаперечні переваги у плані природно-рекреаційного потенціалу. Цей край вирізняється не лише ландшафтним різноманіттям і сприятливим кліматом, а й глибоко вкоріненими традиціями, які збереглися у побуті місцевого населення. Поєднання гірських маршрутів, національних природних парків, традиційних ремесел та гастрономії створює основу для розробки турів, у яких активні форми дозвілля органічно доповнюються пізнавальними та культурними елементами. В окремих районах вже функціонують туристичні кластери, які приваблюють як внутрішніх, так і іноземних мандрівників. Проте інфраструктурний дисбаланс залишається актуальним. Віддалені населені пункти Карпат досі мають обмежений доступ до якісних доріг, транспорту та сервісу, що ускладнює логістику та потребує комплексної роботи на рівні обласної і місцевої влади.

Львівська область по праву вважається одним із флагманів культурного туризму в Україні. Львів як міський центр приваблює завдяки архітектурі, унікальній атмосфері, насиченому культурному життю, розвиненій гастрономічній сцені та високому рівню туристичного сервісу. Водночас область демонструє значний потенціал у розвитку сільського туризму. У прилеглих районах збереглися елементи традиційного способу життя, які

можуть стати привабливою частиною каскадного маршруту. Важливим аспектом у процесі планування є врахування розриву між рівнем інфраструктури міста та сільських територій. Подолання цього розриву вимагає не лише інвестицій, а й координації туристичних програм із розвитком місцевих громад, які зацікавлені в прийомі туристів.

Одеський регіон традиційно асоціюється з пляжним відпочинком, однак потенціал цієї області виходить далеко за межі узбережжя. Окрім моря, туристу тут доступна історична спадщина Одеси, культурне розмаїття, численні фестивалі, архітектура старого міста, винні господарства Бессарабії, а також природні об'єкти, як-от національні парки Тузловських лиманів. Це дозволяє формувати маршрути, що поєднують рекреацію, пізнання, гастрономію та відпочинок. Водночас варто враховувати сезонність регіону, адже пікове навантаження на інфраструктуру спостерігається влітку, тоді як у міжсезоння активність суттєво знижується. Саме тому доцільно розробляти альтернативні продукти — зокрема винні, гастрономічні та історико-культурні тури, які були б привабливими в будь-який період року.

Київська область має специфіку, що поєднує високий рівень урбанізації з наявністю природних парків, заповідників і пам'яток історії. Це дозволяє створювати короткі, насичені маршрути, орієнтовані на одnodенні або дводенні тури. У межах одного каскаду можуть бути передбачені відвідини історичних місць, як-от Межигір'я, Трипілля, Переяслав, природних зон навколо Канівського водосховища чи музеїв у самому Києві. Таке поєднання добре підходить для організації сімейних, освітніх або корпоративних подорожей. Водночас висока популярність деяких об'єктів, особливо в околицях столиці, іноді спричиняє перевантаження, що знижує якість відпочинку. Для уникнення цього необхідно більше уваги приділяти просуванню менш відомих, але не менш цікавих локацій.

Полтавська область, попри свою порівняно скромну присутність у загальнонаціональному туристичному дискурсі, володіє унікальним

потенціалом для розвитку каскадних турів культурно-етнографічного та аграрного спрямування. Миргород, Великі Сорочинці, Опішнія — це не лише центри традицій, а й живі осередки, де ще можна відчутти справжній дух української автентики. У регіоні збереглося чимало елементів нематеріальної культурної спадщини, що дає змогу розвивати подієвий туризм, орієнтований на фестивалі, ремісничі майстер-класи, гастротури. Основною перешкодою лишається недосконалість туристичної інфраструктури. Проблеми з дорогами, недостатня кількість сертифікованих садиб та обмежений доступ до інформаційних ресурсів можуть ускладнювати впровадження повноцінних каскадних маршрутів. Утім, при належній підтримці з боку регіональних програм розвитку та залученні місцевих ініціатив, Полтавщина здатна суттєво розширити свою туристичну присутність.

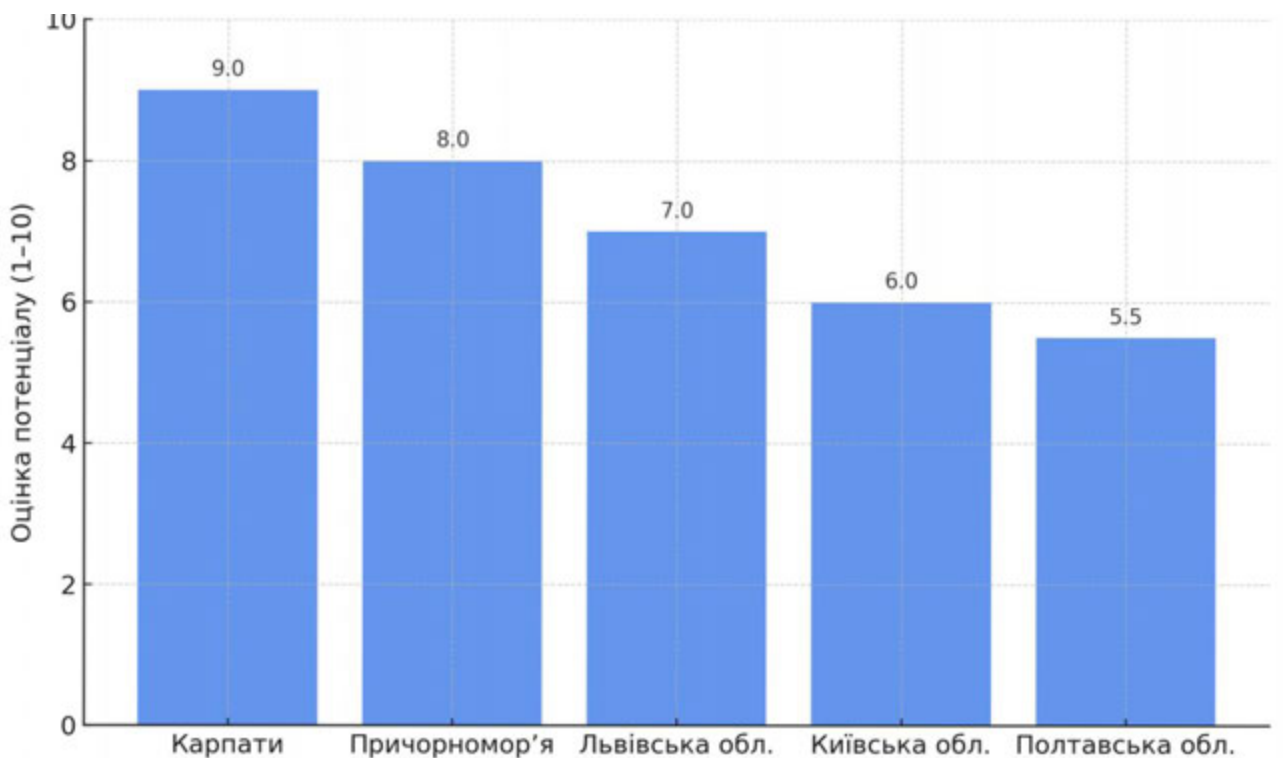

Рис. 2.3 Оцінка рекреаційного потенціалу регіонів України для каскадних турів

На підставі порівняльного аналізу можна зробити висновок, що окремі регіони України вже сьогодні демонструють високий рівень готовності

до запровадження каскадних турів. У цьому контексті особливо виділяються Карпатський регіон і узбережжя Чорного моря, які поєднують природну унікальність з потенціалом для активного, екологічного та оздоровчого туризму. У Карпатах привабливими залишаються можливості для гірських походів, еко-маршрутів, етнографічних подорожей, тоді як на півдні перевагу формують морські курорти, кліматотерапія та поєднання відпочинку з пізнавальними візитами до історичних пам'яток.

Разом із цим у центральних і північних областях також зосереджено низку ресурсів, які при грамотному розвитку можуть бути включені до туристичних маршрутів на рівні з більш популярними напрямками. У цих регіонах часто бракує системної інфраструктури, проте наявність культурного спадку, автентичної кухні, сільського колориту й потенціал для розвитку малих туристичних кластерів відкриває широкі перспективи. У багатьох випадках саме інфраструктура і логістика залишаються головними викликами, що стримують активну туристичну експансію.

Рекреаційні можливості країни не обмежуються лише вузькопрофільними напрямками. Україна має всі передумови для створення турів, які охоплюють кілька видів активностей і регіонів одночасно, забезпечуючи гнучкість та варіативність програми. Саме така мультиформатність стає сьогодні вагомим аргументом для сучасного туриста, який прагне не просто відпочити, а й отримати новий досвід, змінити середовище, долучитися до місцевої культури чи пізнати щось нове.

Систематизація даних, проведена в ході дослідження, дозволяє планувати туристичні маршрути з урахуванням як ресурсного потенціалу, так і реальних умов на місцях. Це дає змогу вибудовувати гнучкі моделі маршрутів, які можуть бути адаптовані до сезонних змін, зміни попиту або навіть до геополітичних викликів. Раціональне поєднання регіонів у межах одного маршруту також дозволяє знизити навантаження на надмірно популярні локації та водночас стимулює розвиток менш освоєних територій.

З огляду на сучасні тенденції ринку та зміну очікувань споживачів, головне завдання — не просто запропонувати туристу набір локацій, а побудувати цілісну подорож, де кожен етап є логічним продовженням попереднього, з урахуванням ритму, емоційного навантаження, комфорту та змістовного наповнення. Це дозволяє не лише підвищити конкурентоспроможність українського турпродукту, а й сприяє формуванню нової туристичної культури, орієнтованої на сталість, усвідомленість і високу якість вражень.

2.3. Аналіз попиту туристів на багаторівневі тури дозвілля та рекреації

У сучасному туристичному середовищі чітко простежується зміщення акцентів у бік більш комплексних, багатокomпонентних форматів подорожей. Люди дедалі частіше прагнуть не просто змінити місце перебування, а створити для себе цілісну подорож, яка б поєднувала елементи відпочинку, культурного занурення та активного дозвілля. На зміну стандартним турам приходять багаторівневі маршрути, що охоплюють різні види рекреаційної діяльності в межах однієї подорожі. Це дозволяє не лише змінювати ритм і формат відпочинку, а й повноцінно використовувати потенціал кожного відвідуваного регіону — від природних пам'яток до місцевої кухні й традицій.

Інтерес до такого формату зумовлений потребою в емоційній різноманітності, гнучкості та можливості самовираження через подорожі. Турист прагне отримати більше ніж просто сервіс — він очікує на досвід, який буде особистісно цінним, унікальним і наповненим змістом. Це може бути поєднання спокійного релаксу на природі з візитами до історичних об'єктів, активного відпочинку з елементами екологічної освіти або ж гастрономічних відкриттів із майстер-класами в місцевих господарствах.

На тлі цих змін важливо розуміти, як саме туристи готуються до подорожей і яким джерелам вони довіряють під час пошуку інформації. Згідно з наведеними даними (рис. 2.4), найвпливовішу роль у цьому процесі

відіграють соціальні мережі. Сьогодні вони виступають не лише майданчиком для натхнення, а й повноцінним каналом продажу туристичних послуг. Через Instagram, TikTok або YouTube мандрівники знаходять цікаві локації, читають відгуки, дивляться маршрути та навіть обирають гідів. На другому місці за популярністю перебувають сайти туроператорів, які забезпечують структурування пропозицій, зручність бронювання та зрозумілу логістику.

Рис. 2.4 – Джерела інформації, якими користуються туристи під час планування подорожей

Водночас значна частина туристів орієнтується також на форуми і особисті поради — джерела, що дають змогу відчувати себе частиною спільноти, поділитися досвідом або отримати неофіційну інформацію про місце, сервіс чи маршрут. Ці канали залишаються важливими, особливо для тих, хто цінує автентичність і довіру більше, ніж офіційну рекламу.

Попит на туристичні продукти формується під впливом широкого спектра чинників, які відображають як об'єктивні, так і суб'єктивні особливості цільової аудиторії. У процесі прийняття рішення про вибір маршруту, формату відпочинку чи тривалості подорожі вирішальну роль

відіграють соціальні та особистісні характеристики туриста. Вік, життєвий етап, рівень доходів, тип зайнятості — усе це впливає на мотивацію, очікування та фінансові можливості мандрівника. Молоді люди частіше віддають перевагу активному та експериментальному відпочинку, прагнуть до пригод і нових вражень, тоді як туристи середнього віку або сімейні пари орієнтуються на стабільність, безпеку, комфорт і змістовність у межах однієї програми. Відповідно, пропозиції повинні враховувати цю диференціацію, адаптуючи наповнення маршрутів до потреб конкретних груп.

Разом із тим велике значення мають індивідуальні переконання, стиль життя, інтереси та тип споживчої поведінки. Люди, які орієнтовані на пошук глибших сенсів, віддають перевагу подорожам, які дають змогу долучитися до місцевої культури, взаємодіяти з природним середовищем, спробувати ремесла чи автентичну кухню. Для них важливо не лише побачити, а й відчувати, зрозуміти, прожити — тому традиційні екскурсії поступаються місцем інтерактивним, досвідним формам туризму, що активізують емоційне сприйняття.

Окрім змістового наповнення, турист очікує і на функціональну зручність. Можливість отримати кілька форматів відпочинку в межах однієї поїздки без необхідності окремо шукати транспорт, житло, розваги — це вже не просто бажання, а очікування, сформоване новими стандартами ринку. Відповідно, багаторівневі тури з інтегрованою логістикою, чіткою послідовністю подій та високим рівнем організації відповідають цим потребам і мають високий попит. Туристи прагнуть уникати складного планування та покладатися на готові рішення, які одночасно залишають простір для індивідуального вибору.

Фінансова складова також залишається ключовим фактором. Бюджет подорожі впливає не лише на вибір країни чи регіону, а й на сам формат подорожі — від рівня житла до доступних активностей. Туристичні продукти, які передбачають кілька цінових варіантів одного й того ж маршруту або

пропонують модулі на вибір, мають більше шансів задовольнити широку аудиторію. Гнучкість у ціноутворенні, наявність знижок, бонусів чи лояльних умов для постійних клієнтів формує додаткову привабливість пропозиції.

Нижче наведено таблицю, що узагальнює основні чинники, які впливають на попит туристів на багаторівневі тури дозвілля та рекреації. Таблиця містить опис кожного фактора, приклади його прояву та основні висновки, що можуть бути використані для подальшого формування туристичних продуктів.

Таблиця 2.3

Фактори попиту

Фактор попиту	Опис	Приклади застосування	Висновки
Соціально-демографічний	Вікові групи, сімейний стан, рівень доходів, професійна діяльність	Молодіжні експедиції, сімейні маршрути, тури для пенсіонерів	Розробка сегментованих продуктів, орієнтованих на різні групи населення
Психографічний	Інтереси, цінності, мотивації та стиль життя туристів	Тематичні тури (активний, культурний, гастрономічний), еко-туризм	Необхідність адаптації маршруту до специфічних інтересів клієнтів
Функціональний	Очікування щодо зручності, комплексності послуг та інтеграції різних видів відпочинку	Маршрути «все включено», інтеграція екскурсій, активностей та релаксаційних елементів	Формування комплексного туристичного продукту, що мінімізує потребу у додаткових послугах
Ціновий	Рівень цін, готовність платити за додаткові послуги, бюджет туриста	Пропозиції для економ-сегмента, середнього та преміум сегментів	Розробка гнучкої цінової політики для залучення різних категорій споживачів

Останні дослідження ринку туристичних послуг вказують на чітку зміну споживчих очікувань. Туристи дедалі частіше обирають формати подорожей, які передбачають не лише відпочинок, а й змістовне наповнення, культурне пізнання, емоційне оновлення. У цьому контексті багаторівневі тури

починають відігравати дедалі важливішу роль. Вони дозволяють поєднати в одному маршруті кілька тематичних компонентів — від активного дозвілля до елементів оздоровлення, гастрономічних відкриттів та знайомства з історією регіону. Саме завдяки цьому підходу турист отримує цілісний досвід, що відповідає різним рівням потреб — фізичним, емоційним і пізнавальним.

Важливим фактором, що впливає на популярність такого формату, є прагнення до зручності. За результатами дослідження компанії Statista, понад 68% мандрівників у Європі вважають «комплексну організацію подорожі» однією з головних переваг при виборі туру. У випадку багаторівневих маршрутів турист позбавляється необхідності контактувати з окремими постачальниками послуг, витратити час на координацію логістики або самостійно вирішувати організаційні питання. Готове рішення, де все — від трансферу до тематичних екскурсій — уже інтегровано, сприймається як гарантія якості та безпеки.

Однак, навіть при наявності стандартизованого продукту, зростає попит на гнучкість. Близько 53% опитаних туристів зазначають, що їм важливо мати можливість обирати окремі модулі туру самостійно. Це можуть бути варіанти проживання різного рівня, альтернативні види активностей чи додаткові локації для відвідування. Персоналізація, що раніше була атрибутом лише преміум-сегменту, поступово стає стандартом і для масового ринку. Туристи очікують, що маршрут адаптується до їхніх уподобань, а не навпаки.

Ще одним аспектом, який варто враховувати при проектуванні таких турів, є сезонна динаміка. Традиційні пікові періоди — літо та зимові свята — більше не є єдиними періодами високої активності. Попит на подорожі поза сезоном зростає, особливо серед самозайнятих людей, фрилансерів, пенсіонерів та молодих пар. Це створює підґрунтя для розробки спеціальних міжсезонних програм, які враховують зміну клімату, доступність природних локацій та подієві особливості. Наприклад, навесні зростає інтерес до турів,

пов'язаних із гастрономією та локальними фестивалями, тоді як восени — до термальних джерел, винних регіонів чи фототурів.

Не менш значущим стає використання цифрових інструментів. Згідно з даними Google Travel, понад 70% користувачів починають планування подорожі в онлайн-просторі. Сучасні туристи орієнтуються на платформи, які дозволяють не лише переглядати маршрути, а й зберігати вподобані пропозиції, читати відгуки, бронювати в кілька кліків і одразу отримувати підтримку. Саме тому впровадження IT-рішень у туристичну галузь — від CRM-систем до чат-ботів — більше не розкіш, а умова ефективної конкуренції.

Аналіз економічного та соціального впливу впровадження каскадних турів відкриває нову площину для оцінки ефективності цього туристичного формату. Такі тури, що передбачають поетапне переміщення між різними локаціями з різним рекреаційним навантаженням, мають потенціал значного впливу на розвиток як окремих громад, так і цілих регіонів. Мова йде не лише про зростання доходів від туризму, а й про формування нової економіко-соціальної структури, орієнтованої на сталість, партнерство та інтеграцію локального ресурсу.

З економічної точки зору каскадні тури можуть стати потужним стимулом для активізації внутрішнього ринку. Успішна реалізація маршрутів, що охоплюють кілька територій, передбачає не лише координацію туристичних операторів, а й залучення широкого спектра місцевого бізнесу. Станом на 2024 рік, у регіонах Західної України, де вже реалізуються подібні проекти, зафіксоване зростання обсягів реалізації послуг у сфері розміщення та харчування на рівні 17% у порівнянні з попереднім роком. Це свідчить про ефект мультиплікатора, коли кожен новий турист генерує попит не лише на базові послуги, а й на супутню продукцію — від сувенірів до регіональної гастрономії.

Окремо варто згадати про створення нових робочих місць. Згідно з даними Державної служби зайнятості, у сфері туризму та гостинності кількість вакансій у гірських районах Львівщини й Івано-Франківщини за останній рік зросла на 28%, а у малих населених пунктах Закарпаття — майже на 35%. Найбільший попит спостерігається на фахівців сфери обслуговування, гідів, водіїв та працівників мікробізнесу. Це створює позитивний соціальний ефект, адже зменшується трудова міграція, а молодь має більше шансів залишитися працювати у рідному регіоні.

Залучення інвестицій — ще один ключовий елемент, що зумовлюється розвитком каскадних маршрутів. Приватні інвестори охочіше вкладають кошти у регіони, де вже існує налагоджена туристична логістика. За інформацією Міністерства економіки, у 2023 році обсяг внутрішніх інвестицій у готельно-ресторанну інфраструктуру збільшився на 24%, а до 2025 року прогнозується подальше зростання на рівні 30–35% за умови реалізації державної програми підтримки малого бізнесу в туризмі.

Важливим наслідком такого розвитку є покращення інфраструктурної спроможності регіонів. У місцевостях, куди включено зупинки в рамках каскадних маршрутів, спостерігається оновлення дорожнього покриття, підвищення якості транспортного сполучення, поява нових вело- та пішохідних маршрутів. Наприклад, у 2023 році в Карпатському регіоні відремонтовано понад 210 км місцевих доріг саме завдяки туристичному навантаженню та спільному фінансуванню з боку держави та бізнесу.

Соціальний вимір ефекту від каскадного туризму не менш важливий. Розвиток таких маршрутів сприяє активізації місцевих громад, які все частіше беруть участь у розробці програм, облаштуванні локацій, збереженні нематеріальної культурної спадщини. Зростає попит на локальні ініціативи — від етнофестивалів до майстер-класів традиційних ремесел, які об'єднують туристів і мешканців у спільному проєкті. Це, у свою чергу, формує відчуття

гордості за місце проживання, зміцнює локальну ідентичність і підтримує міжрегіональні зв'язки.

Соціальний вимір впровадження каскадних турів має не менш вагоме значення, ніж економічний. Завдяки розгалуженим маршрутам, що охоплюють кілька населених пунктів або регіонів, формується нова модель взаємодії між громадами. Туризм у цьому випадку стає не просто джерелом доходу, а інструментом соціальної мобілізації, обміну досвідом та взаємного збагачення. У регіонах, де активно розвиваються каскадні тури, спостерігається активізація міжгромадської співпраці: організовуються спільні заходи, фестивалі, культурні маршрути, що створює додаткові можливості для соціальної інтеграції.

Розвиток туристичної інфраструктури, який супроводжує запуск таких маршрутів, позитивно впливає на рівень життя місцевого населення. Покращення стану доріг, оновлення об'єктів благоустрою, розширення доступу до інтернету та мобільного зв'язку, модернізація освітніх і медичних закладів — усе це відбувається за умови включення локацій до популярних туристичних маршрутів. Наприклад, у 2023 році в Закарпатській області у зв'язку з розширенням туристичного трафіку було профінансовано реконструкцію понад 50 об'єктів соціальної інфраструктури, зокрема шкіл, амбулаторій та будинків культури.

Ще один важливий результат — збереження нематеріальної культурної спадщини. Включення в маршрут локацій, пов'язаних із традиційними промислами, ремеслами або історичними подіями, не лише приваблює туристів, а й мотивує місцевих мешканців відновлювати занедбані практики. У багатьох громадах, зокрема в Івано-Франківській та Львівській областях, почали працювати майстерні з відтворення гуцульської кераміки, різьби по дереву, ткацтва та інших ремесел, які десятиліттями залишалися лише в родинній пам'яті. Така практика не лише зберігає традиції, а й створює додаткові джерела доходу для місцевих мешканців.

Туризм також виконує освітню функцію. Проведення інтерактивних екскурсій, тематичних квестів, історико-культурних маршрутів сприяє формуванню знань про минуле, національну ідентичність та природну унікальність регіонів. Особливо важливим є залучення молоді до таких ініціатив: у 2023 році понад 12 тисяч школярів і студентів взяли участь у туристично-освітніх програмах в межах каскадних маршрутів, що проводились за підтримки місцевих ОТГ та громадських організацій.

Соціальні ефекти також відображаються у зміні ставлення до власного краю. Коли громади бачать, що туристи цінують їхню спадщину, культуру та побут, це формує відчуття гордості, а отже, стимулює до збереження середовища, догляду за територією, участі в благоустрої. Таким чином, каскадні тури стають чинником соціальної консолідації, де кожен мешканець — активний учасник туристичного процесу.

Далі представлено узагальнювальну таблицю, яка включає основні економічні та соціальні показники, очікувані вигоди, можливі труднощі та рекомендовані дії для покращення ефективності реалізації каскадних туристичних маршрутів.

Таблиця 2.4

Вплив каскадних турів

Показник	Позитивний вплив	Основні виклики	Заходи для покращення
Залучення інвестицій	Розробка інноваційних маршрутів сприяє появі нових проектів та інвестиційних можливостей	Низький рівень довіри інвесторів через нестабільність галузі	Розробка державних програм підтримки, партнерства з приватним сектором
Створення робочих місць	Розвиток супутніх послуг (готелі, ресторани, транспорт) стимулює зайнятість у регіонах	Недостатня кваліфікація місцевої робочої сили	Програми навчання та підвищення кваліфікації кадрів

Розвиток місцевого бізнесу	Інтеграція місцевих виробників у туристичні маршрути сприяє зростанню доходів та підтримці традиційних ремесел	Низька впізнаваність місцевих брендів	Маркетингові кампанії, участь у виставках та фестивалях
Соціальна інтеграція	Покращення зв'язків між регіонами, культурний обмін та зміцнення ідентичності місцевих громад	Відсутність ефективних комунікацій між регіонами	Створення міжрегіональних туристичних асоціацій та платформ для обміну досвідом
Покращення інфраструктури	Модернізація транспортних мереж та сервісів підвищує якість обслуговування та комфорт туристів	Високі витрати на інфраструктурні проекти	Залучення державних та міжнародних фондів, державні інвестиційні програми
Збереження культурної спадщини	Інтеграція місцевих традицій та ремесел у тури сприяє збереженню культурної ідентичності регіонів	Ризик комерціалізації культурних традицій	Розробка стандартів збереження та популяризації культурної спадщини

Розгляд економічного та соціального впливу впровадження каскадних турів дозволяє глибше усвідомити потенціал цього формату як інструменту розвитку не лише туристичної сфери, а й регіональної економіки загалом. Такі тури сприяють активізації підприємницької діяльності, особливо в малих громадах, залучають додаткові інвестиції та формують нові можливості для зайнятості населення. Позитивний ефект спостерігається й у сфері інфраструктури — поліпшення дорожнього покриття, розвиток транспортної доступності, модернізація об'єктів сфери обслуговування. В окремих регіонах, як-от Івано-Франківська чи Чернівецька області, впровадження маршрутів каскадного типу дало приріст надходжень до місцевих бюджетів на понад 12% упродовж 2022–2023 років.

Поряд із цим важливо відзначити і соціальні трансформації, що відбуваються завдяки подібним ініціативам. Туризм у форматі багаторівневих маршрутів стимулює взаємодію між громадами, популяризує локальну ідентичність, активізує участь місцевого населення в культурному житті. Відновлення ремесел, організація майстерень, проведення тематичних

фестивалів — усе це стало можливим завдяки зростанню туристичного інтересу до автентичних регіонів. Наприклад, у рамках міжрегіональної ініціативи “Карпатські шляхи” у 2023 році було залучено понад 120 локальних виробників та культурних діячів до реалізації турів нового типу.

Разом із тим не варто ідеалізувати процес. Масштабне впровадження каскадних турів пов’язане з рядом викликів. Найбільш критичними залишаються питання забезпечення належного рівня сервісу, нестача кваліфікованих кадрів у сфері гостинності, а також обмежений доступ до фінансування в громадах, що лише починають інтегруватися в туристичні процеси. Також актуальними залишаються ризики надмірного навантаження на екосистему в разі нераціонального планування маршрутів.

У цьому контексті доцільною виглядає розробка довгострокових стратегій, які б передбачали не лише розвиток туристичних напрямів, а й комплексну підтримку місцевого бізнесу, інвестиційні пакети для інфраструктурних проєктів, створення навчальних програм для гідів, працівників готельної сфери та організаторів активностей. Партнерство між державними, приватними та громадськими структурами може стати основою для сталого впровадження каскадних турів, особливо у віддалених або слабо освоєних регіонах.

Успішна реалізація інноваційних підходів у туристичній сфері, зокрема запровадження каскадних турів, передбачає глибоке усвідомлення як потенціалу, так і спектра ризиків, що можуть виникнути на різних етапах цього процесу. На практиці інноваційні формати завжди супроводжуються складнощами, які охоплюють технічну, фінансову, організаційну, правову, культурну та ринкову площини. Аналіз цих аспектів дає змогу заздалегідь виявити вразливі місця проєкту, сформувати адаптивну управлінську модель і вчасно застосовувати механізми ризик-менеджменту.

З технічної точки зору особливу увагу потрібно приділяти цифровій інфраструктурі, яка є основою для реалізації нових форматів. Впровадження систем онлайн-бронювання, мобільних додатків для навігації чи доповненої реальності потребує стабільної ІТ-архітектури. У випадках, коли туристичні продукти залежать від безперервної цифрової підтримки, будь-які збої можуть спричинити втрату довіри користувачів. Наприклад, згідно з даними Міжнародної асоціації туристичних технологій, понад 40% негативних відгуків про нові формати турів у 2023 році були пов'язані саме з недосконалістю цифрових рішень або відсутністю технічної підтримки в режимі реального часу.

Фінансова складова реалізації каскадних турів часто є найчутливішою. Інноваційні рішення передбачають серйозні витрати на початковому етапі, включаючи закупівлю обладнання, розробку платформ, навчання персоналу та просування продукту. Затримки у фінансуванні, відсутність доступу до кредитування або невраховані витрати можуть суттєво вплинути на динаміку впровадження. У 2022–2023 роках понад третина туристичних стартапів в Україні припинила діяльність саме через неузгоджене фінансування або нестачу ліквідності.

Організаційні труднощі здебільшого пов'язані з багаторівневим характером проєкту. Каскадні тури вимагають взаємодії багатьох сторін — від муніципалітетів і бізнесу до громадських ініціатив і транспортних операторів. Без чіткої структури управління, прозорих функціональних зв'язків і належного кадрового забезпечення, реалізація навіть найперспективніших маршрутів може бути паралізована. При цьому лише 18% локальних проєктів у 2023 році були підтримані професійними проєктними менеджерами, що вказує на гостру потребу в системному підході до організації.

Регуляторні обмеження — ще один фактор, що ускладнює впровадження інновацій. Туризм, як сфера з перехрестям інтересів держави, бізнесу та громади, часто стикається з відсутністю належного законодавчого

регулювання нових форматів. Юридичні неузгодженості, затягнуті процедури узгодження маршрутів чи інфраструктурних рішень, складна система дозволів — усе це уповільнює темпи реалізації. Як показує аналіз кейсів із проєктів у Карпатському регіоні, середній строк погодження нових маршрутів через міжвідомчі структури становив понад 6 місяців.

Культурні аспекти також не можна залишати поза увагою. Надмірне комерціалізування традицій, спроби «упакувати» спадщину в інноваційний продукт без участі громади можуть викликати спротив. У багатьох випадках така ситуація призводить до втрати довіри до проєкту, бойкоту з боку місцевих жителів або навіть до публічного конфлікту. Гармонізація інтересів відбувається там, де громади виступають не об'єктами туризму, а рівноправними партнерами у створенні продукту. На практиці найуспішнішими виявляються моделі, де понад 60% активностей організовуються за участі місцевих майстрів, власників садиб, фольклорних колективів.

Ринкові ризики проявляються в тому, що попит на інновації в туризмі часто змінюється швидше, ніж встигають адаптуватися організатори. Смаки туристів, соціальні тренди, платоспроможність і навіть геополітичні фактори можуть радикально вплинути на попит.

Тому проєкти, що не мають механізму гнучкого реагування на зміну ринку, швидко втрачають актуальність. Регулярний аналіз цільової аудиторії, коригування пропозиції під запит і ефективні комунікаційні кампанії — критично важливі складові успіху.

Нижче наведено таблицю, що узагальнює основні категорії ризиків, їх потенційний вплив та запропоновані заходи для їх мінімізації:

Таблиця 2.5

Ризики та заходи для їх мінімізації

Категорія ризиків	Потенційний вплив	Заходи для мінімізації
Технічні ризики	Збої в роботі систем, порушення взаємодії, втрата даних	Резервне копіювання, регулярне оновлення, аудит кібербезпеки
Фінансові ризики	Перевищення бюджету, недостатність фінансування, зниження рентабельності	Розробка детального бізнес-плану, резервний бюджет, постійний моніторинг фінансів
Організаційні ризики	Невизначеність управління, труднощі в координації між учасниками	Формування спеціалізованої команди, системи контролю якості, тренінгові програми
Регуляторні ризики	Юридична невизначеність, затримки у отриманні дозволів	Співпраця з державними органами, юридичний супровід, участь у формуванні нормативної бази
Соціально-культурні ризики	Опір місцевих громад, втрата автентичності, культурні конфлікти	Проведення консультацій, участь місцевих громад у розробці продукту, культурні програми
Ризики ринку та конкурентоспроможності	Невідповідність продукту ринковим очікуванням, зниження попиту	Моніторинг ринку, аналіз споживчих трендів, адаптація продукту, ефективна маркетингова стратегія

Розгляд викликів, пов'язаних із впровадженням інноваційних форматів туризму, таких як каскадні тури, засвідчує, що досягнення успіху в цій сфері потребує цілісного підходу на всіх рівнях — від технічної підготовки до соціального партнерства. Інтеграція сучасних цифрових технологій — зокрема, мобільних додатків, аналітичних платформ чи інструментів онлайн-взаємодії з туристами — неможлива без стабільної технічної бази. Забезпечення надійності ІТ-інфраструктури є критичним, особливо в умовах зростаючої ролі кіберзахисту та необхідності обробки великих обсягів персональних даних.

Фінансове підґрунтя таких проєктів має бути гнучким і адаптивним до зовнішніх змін. Успішні кейси у сфері регіонального туризму свідчать, що проєкти з чітко прорахованою структурою витрат і механізмом реагування на

форс-мажорні ситуації виявляються життєздатнішими у довгостроковій перспективі. Особливо це стосується об'єктів, де фінансування частково або повністю залежить від сезонного попиту.

Координація учасників процесу — ще один визначальний чинник. Для реалізації багатофункціонального туристичного продукту, в якому задіяні перевізники, власники об'єктів розміщення, організатори культурних заходів, IT-компанії, державні установи та громади, потрібна злагоджена система управління. Створення спеціалізованих офісів з розвитку туризму на базі об'єднаних територіальних громад або регіональних агенцій дозволяє забезпечити єдиний координаційний центр, здатний оперативно ухвалювати рішення.

Водночас, наявна правова база ще не повністю відповідає потребам сучасного туризму, особливо в частині нових форматів, які поєднують культурні, екологічні, гастрономічні та інтерактивні елементи. Необхідним є адаптаційний процес законодавства, який дозволив би скоротити строки погоджень, спростити доступ до фінансування та чітко врегулювати права й обов'язки сторін у межах туристичних маршрутів. Позитивні приклади такого підходу можна знайти у Польщі та Словаччині, де місцеве законодавство дає змогу швидко узгоджувати міжмуніципальні туристичні ініціативи.

Окремо варто підкреслити важливість участі громад у формуванні нових туристичних продуктів. Інтеграція місцевих жителів у процеси проектування маршрутів, організації подій або розвитку інфраструктури сприяє як прийняттю новацій, так і формуванню позитивного іміджу регіону. Досвід Івано-Франківщини показує, що залучення мешканців до реалізації етнотурів дозволило створити стабільні партнерські моделі, які працюють не лише на сезон, а впродовж усього року.

Щоб утримувати актуальність продукту та підтримувати конкурентну позицію на ринку, важливо систематично відстежувати зміни в поведінці споживачів.

РОЗДІЛ 3. РОЗРОБЛЕННЯ КАСКАДНИХ ТУРІВ ДОЗВІЛЛЯ ТА РЕКРЕАЦІЇ

3.1. Концепція каскадного туру: структура, етапи та зміст

Каскадний тур являє собою сучасний формат організації рекреаційно-дозвіллевих подорожей, що базується на послідовному поєднанні різних видів туристичних активностей у межах однієї маршрутної програми. Цей підхід передбачає інтеграцію пізнавальних, активних, оздоровчих та культурних елементів, які логічно змінюють один одного в межах подорожі, формуючи єдине цілісне враження. Особливістю такого формату є спрямованість на комплексне залучення туриста до різних форм відпочинку, що поєднує розваги, навчання, відновлення сил і формування нових соціальних зв'язків.

Структурно каскадний тур охоплює три ключові фази. Початковий етап виконує організаційно-підготовчу функцію, зосереджуючись на ознайомленні учасників з маршрутом, роз'ясненні правил безпеки та формуванні групової динаміки. Саме на цьому етапі відбувається перше залучення туристів до програми через установлення комунікативного контакту та створення дружньої атмосфери, що є запорукою подальшої ефективності туру.

Основна частина передбачає реалізацію каскадної програми, в межах якої активності розділені на тематичні блоки. Перший з них орієнтований на фізичну активність і включає спортивно-рекреаційні заходи, зокрема легкі походи, веломаршрути або ігрові елементи на свіжому повітрі. Наступний тематичний блок має пізнавальний характер і включає екскурсійні програми, відвідування історичних пам'яток, участь у майстер-класах чи інтерактивних лекціях. Завершує основну частину програми релаксаційний сегмент, який може передбачати оздоровчі процедури, медитацію, відвідування spa-комплексів або термальних джерел, що сприяє відновленню енергії та внутрішньої гармонії.

Завершальна частина програми має рефлексійно-аналітичну спрямованість. У межах цього етапу учасники підсумовують отримані враження, обговорюють найяскравіші моменти туру, діляться думками й оцінками. Це сприяє формуванню тривалого емоційного ефекту від подорожі, а також дає змогу організаторам зібрати важливий зворотний зв'язок для подальшого вдосконалення туру.

Каскадний тур не є шаблонним маршрутом, а радше модульною конструкцією, яка легко адаптується до цільової аудиторії. Його зміст формується залежно від віку, фізичної підготовки, мотивацій та інтересів учасників. Гнучкість структури дозволяє інтегрувати елементи, що відповідають культурним, оздоровчим, пізнавальним або спортивним уподобанням туристів, тим самим забезпечуючи високу персоналізацію продукту.

Процес розроблення каскадного туру передбачає послідовну реалізацію декількох ключових етапів, які формують цілісну і функціональну модель туристичного продукту, орієнтовану на сучасного споживача.

Першим кроком є глибоке вивчення ринку, що охоплює дослідження поведінкових характеристик споживачів, виявлення їхніх потреб, цінностей і пріоритетів. Особливої уваги заслуговує сегментація туристичного потоку за віковими, соціальними, професійними та економічними критеріями, адже вона дозволяє адаптувати пропозиції до цільових аудиторій з максимальною точністю. Наприклад, для молоді можуть бути актуальними активні й пригодницькі маршрути, тоді як для осіб середнього віку — поєднання пізнавальних та оздоровчих складників.

Наступним етапом є розроблення концептуальної основи туру. Це включає визначення його цілей — таких як оздоровлення, пізнання, соціалізація чи емоційне відновлення — а також формування завдань, які мають бути реалізовані в межах маршруту. На цьому етапі відбувається вибір конкретних локацій, визначення форм активностей, а також розрахунок

ресурсів, необхідних для технічної реалізації маршруту. Важливим є і логістичне планування, що передбачає оптимізацію переміщення між пунктами, вибір транспорту, забезпечення харчування та ночівель.

Проектування маршруту вимагає уваги до просторово-часових характеристик подорожі. Маршрут має бути структурований таким чином, щоб уникати фізичного перенавантаження, дозволяти учасникам засвоювати нову інформацію поступово та комфортно, а також забезпечувати зміну вражень. Крім того, необхідно передбачити альтернативні варіанти маршруту або окремих його ділянок, які можна буде оперативно використати у разі змін погодних умов чи інших непередбачуваних обставин.

Реалізація туру передбачає проведення тестових поїздок, які дозволяють виявити слабкі сторони та вдосконалити програму ще до її комерційного запуску. Аналіз зворотного зв'язку від учасників таких пробних турів стає джерелом для доопрацювання як змістового, так і організаційного наповнення. Успішна реалізація потребує впровадження систем контролю якості на всіх етапах обслуговування, постійного моніторингу безпеки, а також готовності оперативно реагувати на зміну ситуації.

Зміст каскадного туру формується відповідно до запитів і можливостей різних категорій туристів. Тур має бути достатньо гнучким, щоби врахувати фізичну підготовку учасників, їхні культурні інтереси, рівень стресостійкості та навіть гастрономічні вподобання. Важливо досягнути балансу між активною і пасивною частинами маршруту, між інтелектуальним та емоційним навантаженням. Успішно спроектований каскадний тур не лише сприяє фізичному відновленню, а й виконує освітню та соціокультурну функцію, що відповідає загальним принципам сталого туризму.

Приклад концепції каскадного туру: «Карпатський ритм»

Назва туру:

«Карпатський ритм: природа, традиції, релакс»

Тривалість подорожі:

П'ятиденна програма з чотирма ночівлями.

Географічна локалізація:

Маршрут охоплює ключові туристичні локації Івано-Франківської області, включаючи Яремче, Верховину, Буковель і Косів. Ці регіони є відомими як завдяки своїм природним ресурсам, так і з огляду на автентичну культуру Гуцульщини.

Цільова

аудиторія:

Програма розрахована на молоду активну аудиторію віком від 18 до 35 років, а також на сім'ї з дітьми, які надають перевагу активному відпочинку на природі з елементами культурного занурення. Особливу увагу приділено туристам, які зацікавлені в етнічному колориті регіону, прагнуть емоційного перезавантаження й оздоровлення у природному середовищі.

Ціль

програми

Тур створено з метою гармонійного поєднання рекреаційних, пізнавальних та оздоровчих елементів. Програму побудовано таким чином, щоб протягом п'яти днів поступово занурити учасників у різні аспекти карпатського середовища: від знайомства з ландшафтами і природними ресурсами до взаємодії з місцевими традиціями, ремеслами, побутом і завершення у форматі релаксу в комфортному середовищі сучасного курорту. Це дозволяє туристам не лише відновити сили, а й розширити власний культурний і духовний досвід.

Таблиця 3.1

Каскадна структура туру

День	Локація	Тематика	Основні активності
1	Яремче	Природне занурення	Прогулянка до водоспаду Пробій, візит до вольєрного господарства, пікнік, майстер-клас «Зілля Карпат»
2	Верховина	Етнографія і культура	Музей Гуцульщини, гра на трембіті, майстер-клас з виготовлення ліжників, гастротур «Смак Карпат»
3	Буковель	Активний відпочинок	Еко-тропа, канатна дорога, катання на гіроскутерах, відпочинок в чанах
4	Косів	Гастрономія та	Керамічний майстер-клас, ярмарок народних виробів,

День	Локація	Тематика	Основні активності
		ремесла	лекція «Гуцульські традиції у XXI ст.»
5	Яремче	Релаксація	SPA-процедури в готелі, завершальна медитація «Тиша гір», від'їзд

Каскадний підхід до організації туру базується на принципі поступового занурення туриста у різні виміри подорожі — від природного сприйняття до культурного досвіду і завершенням у форматі релаксації. Такий формат дозволяє не лише урізноманітнити враження, а й забезпечити логічну та емоційно комфортну послідовність активностей.

Однією з характерних рис цієї моделі є її модульність. Це означає, що маршрут передбачає гнучку побудову: турист може долучитися на будь-якому з етапів або, навпаки, завершити участь достроково без втрати цілісності враження. Такий підхід зручний для людей із різним графіком або фізичними можливостями.

Важливим чинником є виражений локальний характер подорожі. Програма включає безпосередню участь мешканців регіону — майстрів народного мистецтва, фермерів, гідів, носіїв традицій, — що додає глибини та автентичності до кожного етапу маршруту. Це забезпечує не лише занурення у культурне середовище, а й сприяє підтримці місцевої економіки.

Формат орієнтований також на екологічну свідомість. Застосування принципів сталого туризму передбачає мінімізацію використання транспорту, збереження природних територій, відмову від надлишкових витрат ресурсів, а також пріоритетне використання локальних продуктів та послуг. Такий підхід відповідає очікуванням туристів, для яких важливими є етичність і відповідальність у подорожах.

3.2. Рекомендації для туристичних підприємств щодо реалізації каскадних турів

Успішне запровадження каскадних турів як інноваційного формату дозволля потребує ретельно продуманої стратегії та належного ресурсного забезпечення з боку туристичних підприємств. Основою реалізації таких турів є формування міждисциплінарної команди фахівців, які здатні забезпечити повний цикл туристичного обслуговування. До такої команди доцільно залучати не лише менеджерів з туризму, але й фахівців з активного відпочинку, медичного супроводу, психологічної підтримки, гідів і краєзнавців. Це дозволяє створити безпечне, комплексне середовище для реалізації маршруту, адаптованого до різних груп туристів.

Не менш важливим елементом є розроблення унікального туристичного продукту, який базується на ґрунтовному аналізі рекреаційних і культурних ресурсів обраного регіону. Інноваційність пропозиції полягає у поєднанні місцевої ідентичності з сучасними очікуваннями туриста, що вимагає креативного підходу до побудови маршруту, включення автентичних локацій, проведення майстер-класів, залучення місцевих мешканців до реалізації програми.

Гнучкість продукту є ще одним визначальним фактором конкурентоспроможності. Каскадний тур має бути адаптований до вікових, фізіологічних, психологічних і поведінкових характеристик цільової аудиторії. Різноманітність варіантів участі, можливість індивідуального налаштування програми, гнучкий графік – усе це формує позитивне враження та сприяє залученню нових клієнтів.

Значну роль у впровадженні каскадних турів відіграють сучасні цифрові технології. Мобільні застосунки з вбудованими інтерактивними картами, віртуальними гідами та можливістю онлайн-бронювання істотно підвищують зручність і рівень сервісу. Підтримка автоматизованих систем клієнтського обслуговування (CRM), а також аналітика зворотного зв'язку дозволяє

ефективно реагувати на потреби користувачів і вдосконалювати надані послуги.

Варто приділяти увагу постійному підвищенню кваліфікації персоналу. Навчання, професійні тренінги, участь у форумах та галузевих подіях мають бути невід'ємною частиною управління якістю туристичного продукту. Це стосується як безпосередніх організаторів турів, так і гідів, інструкторів з безпеки, медичного персоналу.

Ефективною практикою є встановлення партнерських відносин з місцевими підприємцями та громадами. Залучення місцевих фермерів, майстрів, ремісників, власників садиб дозволяє не лише урізноманітнити зміст маршруту, а й забезпечити економічну вигоду для регіону. Такий підхід сприяє підвищенню рівня підтримки серед населення та зміцненню іміджу туристичного бренду.

Просування нових туристичних продуктів потребує цілісної маркетингової стратегії. Комбінування офлайн- і онлайн-каналів – через соціальні мережі, туристичні виставки, вебінари, залучення блогерів і партнерів у сфері освіти та спорту – забезпечує ширше охоплення цільової аудиторії. Візуальний супровід продукту також відіграє суттєву роль у формуванні першого враження про тур.

Необхідною складовою управління якістю є моніторинг вражень туристів після завершення маршруту. Збір анкет, проведення інтерв'ю, аналіз цифрових відгуків дозволяють виявити сильні та слабкі сторони маршруту й оперативно внести корективи.

Питання безпеки залишаються ключовими для будь-якого формату подорожей. Туристичні оператори повинні мати заздалегідь підготовлені протоколи реагування у разі виникнення надзвичайних ситуацій: змін погодних умов, травматизму, втрати маршруту. Усі учасники мають бути проінформовані про алгоритми дій та отримати інструктаж.

Крім того, важливим є екологічний компонент. Упровадження екомаршрутів, мінімізація споживання одноразових матеріалів, популяризація сортування відходів і співпраця з природоохоронними організаціями сприяють відповідальному споживанню туристичних послуг і підтримці сталого туризму.

Серед реальних прикладів впровадження концепції каскадних турів на території України особливої уваги заслуговує маршрут, реалізований в Івано-Франківській області, що має назву «Живі гори». Він побудований за принципом послідовного поєднання фізичної активності, культурного пізнання та оздоровлення. У першій частині маршруту туристи беруть участь у пішохідному поході до гірського водоспаду, що сприяє фізичному розвантаженню та зануренню в природне середовище. В середині дня організуються етнографічні активності, зокрема майстер-класи з традиційного мистецтва, ознайомлення з побутом гуцулів та регіональними обрядами. Завершується день у форматі релаксаційного блоку, що включає відпочинок у чанах з трав'яними настояями та оздоровчі дихальні вправи.

Іншим прикладом ефективної реалізації подібного формату є тур вихідного дня під назвою «Дніпровські сходи», який функціонує у Запоріжжі. Його маршрут структуровано таким чином, щоб упродовж одноденної подорожі учасники змогли долучитися до водного туризму (зокрема, сплаву на байдарках по Дніпру), відвідати історико-культурний комплекс острова Хортиця, а також долучитися до майстер-класу з виготовлення захисних амулетів на основі традиційного символізму. Завершується маршрут атмосферним вечірнім кемпінгом з живою музикою, що дозволяє створити емоційне завершення подорожі.

Ще один приклад впровадження каскадної структури представлений туром під назвою «Поліський спадок», реалізованим на Житомирщині. Він передбачає лісові прогулянки з елементами екоботаніки та пізнавальними розповідями гіда, дегустацію автентичної продукції місцевих виробників,

зокрема сиру, меду та хліба на заквасці. Важливою частиною програми є знайомство з поліськими ремеслами, як-от ткацтво, гончарство, дереворізьба, що супроводжується інтерактивною взаємодією з майстрами. Завершується тур створенням персоналізованого етнообразу для фотосесії в стилізованому народному вбранні. Такий підхід дозволяє зробити тур привабливим для туристів різного віку, включаючи молодь, родини з дітьми та людей поважного віку.

Одним із ключових чинників успішної реалізації каскадних турів є грамотно вибудована маркетингова кампанія, яка має не лише інформувати потенційних споживачів про продукт, а й створювати емоційний зв'язок із брендом. Сучасна туристична аудиторія вимагає не стандартної реклами, а контенту, що викликає довіру та асоціюється з особистим досвідом. Саме тому важливе значення має сторітелінг — подання туристичного продукту через емоційно насичені історії учасників, у яких розкривається не лише маршрут, а й переживання, враження, особисті відкриття. Доповненням до цього слугує використання UGC-контенту, тобто фото- і відеоматеріалів, створених самими мандрівниками, що суттєво підвищує автентичність комунікації з потенційною аудиторією.

Варто також звернути увагу на співпрацю з інфлюенсерами, особливо тими, що спеціалізуються на тематиці мандрів, здорового способу життя, культури або активного відпочинку. Їх рекомендації мають високий ступінь довіри серед підписників і здатні забезпечити швидкий органічний інтерес до нового туристичного продукту.

Додатковим інструментом стимулювання попиту є введення програм лояльності, бонусів і сезонних акцій, що формують прив'язаність до бренду і заохочують повторні поїздки. Сайт туристичної компанії повинен мати інтерактивні функції, які дозволяють не лише бронювати тур, а й адаптувати його до власних уподобань — наприклад, через онлайн-конструктор маршруту або чат з консультантом у реальному часі.

Не менш ефективними є персоналізовані електронні розсилки, які враховують попередні дії користувача на сайті та пропонують релевантні пропозиції. Використання інструментів ретаргетингу дозволяє нагадати про себе тим, хто вже виявив інтерес до продукту, але не завершив бронювання.

Завершальним штрихом успішної кампанії можуть стати брендovanі сувеніри, які туристи отримують після туру. Вони не лише створюють приємні спогади, а й слугують елементом ненав'язливої реклами, розширюючи обізнаність про бренд у колі знайомих клієнта.

3.3. Обґрунтування запропонованих заходів

Запропоновані заходи щодо реалізації каскадних турів ґрунтуються не лише на емпіричних спостереженнях, а й на результатах комплексного аналізу, проведеного у межах цієї роботи. Їх доцільність підтверджується як поточними ринковими тенденціями, так і практикою провідних країн, що активно розвивають інноваційні формати рекреації. Обґрунтування кожного кроку логічно випливає з ідентифікованих потреб туристичного ринку, виявлених ризиків та специфіки цільової аудиторії.

Особлива увага приділена вивченню поведінкових особливостей споживачів, що цілком логічно, враховуючи зростаючу диференціацію туристичних потреб. Сегментація цільових груп за стилем відпочинку, віком, соціальними очікуваннями чи навіть ритмом життя дозволяє уникнути помилок у позиціонуванні продукту. Багаторівнева структура каскадного туру передбачає одночасне поєднання різних форматів активностей, однак це не означає, що тур буде універсальним. Навпаки, без чіткого розуміння очікувань конкретної аудиторії — наприклад, молодіжної групи, що цінує мобільність і неформальність, або сімейного сегменту з акцентом на безпеку й релакс — продукт втрачає привабливість. Саме тому підхід до таргетингу в комунікаційній та маркетинговій стратегії має базуватися на глибокому аналізі

мотивацій споживача. Зокрема, важливо враховувати поширені в туризмі мотиваційні моделі типу *escape-from-routine* або *novelty-seeking*.

Ще одним критичним моментом у реалізації концепції є створення міжорганізаційних партнерств. Як показав огляд практик у розділі 2.3, основною проблемою для інноваційних туристичних маршрутів є низька координація між суб'єктами інфраструктури. У відповідь на цей виклик було запропоновано розвивати локальні туристичні кластери, які дозволяють долати фрагментованість ринку через спільну логістику, крос-промоцію та розподіл функцій. Це особливо важливо для невеликих територіальних громад, де індивідуальний бізнес не має достатніх ресурсів для самостійної участі у великих проєктах. Досвід країн Балтії та південної Європи свідчить, що без ефективної взаємодії між готельєрами, рестораторами, гідами, перевізниками та місцевою владою успіх таких проєктів є малоімовірним. Модель публічно-приватного партнерства, доповнена спільними інвестиціями у просування, є перевіреним підходом у цій сфері.

Не менш важливим елементом успіху є рівень кваліфікації персоналу. Каскадні тури висувають підвищені вимоги до компетенцій персоналу, особливо до гідів, які мають бути не лише інформативними, а й харизматичними комунікаторами, фасилітаторами групової динаміки. Вони повинні вміти адаптувати маршрут до умов, вирішувати конфліктні ситуації, підтримувати емоційний тонус учасників, забезпечувати безпеку. У зв'язку з цим, важливим завданням туристичних підприємств є впровадження системи постійного навчання — від основ психології і першої медичної допомоги до цифрових навичок та іноземних мов. На практиці підвищення професіоналізму персоналу безпосередньо впливає на лояльність клієнтів і зменшує ймовірність негативних інцидентів. Як свідчить практика міжнародних туристичних компаній, витрати на навчання персоналу — це інвестиції в якість і стабільність, які повертаються через позитивні відгуки, повторні замовлення і сильну репутацію на ринку.

Успішна реалізація каскадних турів передбачає не лише створення привабливого маршруту, але й детальну організацію логістичних процесів, які враховують специфіку національної туристичної інфраструктури. Як було зазначено в розділі 2.3, наявність координаційних і транспортних ризиків є суттєвим викликом для вітчизняного туристичного бізнесу. В умовах недостатньо розвиненої інфраструктури необхідність запровадження резервних логістичних сценаріїв є не просто бажаною, а обов'язковою. Йдеться, передусім, про наявність альтернативних транспортних рішень у критичних точках маршруту. Наявність запасного транспортного засобу або можливість оперативного перепланування блоку подорожі у разі несприятливих обставин дозволяє уникнути простоїв, зберегти графік та не допустити зниження рівня сервісу. З позицій ризик-менеджменту та операційної ефективності це рішення є цілком виправданим, оскільки попередження збитків через форс-мажор значно дешевше, ніж вирішення кризи в процесі подорожі.

Крім технічних аспектів організації туру, важливим чинником залишається комунікація з клієнтом. Наявність доступної, своєчасної та прозорої інформації про всі етапи маршруту, умови участі, фізичні навантаження, вимоги до екіпірування та побутові нюанси дозволяє значно зменшити рівень невизначеності у туристів. Це, в свою чергу, позитивно впливає на емоційне сприйняття подорожі, формує почуття довіри до організатора та підвищує загальний рівень задоволеності. Як свідчить практика сервіс-дизайну, клієнт відчуває комфорт, коли знає, чого очікувати і як діяти у різних ситуаціях. Таким чином, розробка і впровадження ефективної системи інформування є невід'ємною складовою якісного туристичного продукту.

Окремої уваги заслуговує рекомендація щодо впровадження модульного підходу до участі в каскадному турі. Надання клієнту можливості обрати лише окремі етапи маршруту без зобов'язання брати участь у повній програмі

суттєво знижує вхідний бар'єр для нових клієнтів. З маркетингової точки зору це дозволяє розширити цільову аудиторію за рахунок тих споживачів, які не готові інвестувати значну суму часу чи коштів у повний тур, проте можуть спробувати його фрагмент. Цей принцип, що відомий як «entry-level access», ефективно працює у сегменті перших візитів або ознайомчих продуктів.

Забезпечення безпеки туристів під час реалізації каскадних турів є не просто бажаною умовою, а критично необхідним елементом організації, особливо в умовах сучасних безпекових загроз. Як було визначено в підрозділі 2.3, наявність ризиків, пов'язаних із фізичною безпекою туристів, є системною проблемою, що потребує чіткого реагування з боку туроператорів. У цьому контексті надання повної інформації про наявність укриттів, шляхи евакуації, можливі обмеження у зв'язку з воєнним станом, а також запровадження обов'язкового страхування для кожного учасника туру має розглядатися не як додаткова опція, а як базовий стандарт. З точки зору управління ризиками, страховий поліс є механізмом мінімізації втрат як для клієнтів, так і для самої туристичної компанії. Наявність чітко розроблених протоколів дій у надзвичайних ситуаціях не лише забезпечує оперативне реагування, а й формує довіру споживачів до бренду.

Просування туристичного продукту через партнерські канали дозволяє зменшити навантаження на бюджет окремого підприємства та водночас забезпечити ширше охоплення цільової аудиторії. Цей підхід є не лише фінансово ефективним, а й логічно випливає з кластерної моделі взаємодії, яка передбачає взаємовигідну кооперацію готелів, екскурсійних бюро, ремісничих майстерень та інших суб'єктів локального ринку. Об'єднання зусиль дозволяє не лише знизити витрати на маркетинг, а й сприяє формуванню спільного регіонального бренду, що відповідає принципам державної стратегії підтримки внутрішнього туризму. Участь у таких ініціативах, як «Подорожуй Україною», лише підтверджує актуальність подібного підходу та його відповідність глобальним тенденціям.

Використання цифрових технологій, включаючи мобільні застосунки, інтерактивні карти та елементи доповненої реальності, має стати невід'ємною частиною реалізації каскадних турів. Сучасний турист, особливо представники молодшого покоління, очікує від подорожі не лише комфорт, а й цифрову підтримку у форматі «smart travel». Це не лише оптимізує взаємодію між туристом і оператором, а й підвищує ефективність логістики та координації в групі. Як показано в підрозділі 1.3, цифровізація туристичних послуг — це вже не конкурентна перевага, а вимога ринку.

Крім того, економічний моніторинг у процесі реалізації турів є запорукою фінансової стабільності проєкту. Враховуючи початкові витрати, що притаманні впровадженню інноваційних форматів, постійний аналіз рентабельності, динаміки витрат і доходів дозволяє оперативно вносити корективи. Такий підхід відповідає класичній логіці стратегічного менеджменту. Масштабування туристичного продукту доцільно проводити після апробації на обмеженій кількості учасників. Це відповідає моделі поступового нарощування потужностей через перевірку концепції у форматі MVP (Minimum Viable Product) з подальшим розширенням у разі підтвердженого попиту.

Кожен із запропонованих заходів має чітку функціональну спрямованість і відповідає виявленим у попередніх розділах викликам. Так, розвиток партнерських зв'язків і підвищення кваліфікації персоналу безпосередньо сприяють подоланню організаційних ризиків, які були проаналізовані як одні з ключових у процесі впровадження каскадних турів. Натомість персоналізація послуг та активне впровадження цифрових технологій дозволяють не лише відповідати сучасним очікуванням туристів, а й підвищувати привабливість туристичного продукту за рахунок його гнучкості, індивідуалізації та інтерактивності.

Забезпечення належного рівня безпеки, зокрема через страхування, інформування та кризове планування, виконує роль буфера для зниження

впливу зовнішніх загроз, що є особливо актуальним у контексті нинішніх суспільно-політичних умов. У свою чергу, маркетингова співпраця з партнерами, що передбачає використання спільних ресурсів і каналів комунікації, дозволяє зменшити витрати на просування та значно розширити охоплення цільової аудиторії.

З урахуванням викладеного, комплекс заходів, запропонований у рамках цієї роботи, логічно витікає з аналітичних висновків розділів 1 і 2 та відповідає актуальним світовим підходам до розвитку туристичної індустрії. Його реалізація покликана не лише підвищити ефективність і стійкість каскадних турів як інноваційного продукту, але й сприяти сталому розвитку регіонів, залучених до туристичних маршрутів, забезпечуючи при цьому якісні переваги для підприємств і споживачів туристичних послуг.

Фінансове обґрунтування каскадного туру «Карпатський ритм»

1. Розрахунок собівартості туру на 1 особу (5 днів)

Таблиця 3.2

Стаття витрат	Сума, грн
Проживання (4 ночі × 800 грн)	3 200
Харчування (5 днів × 300 грн)	1 500
Трансфер між локаціями	900
Екскурсії, входи в музеї	500
Майстер-класи	400
SPA-послуги та чани	500
Робота гіда	500
Страхування	100
Резервний фонд (непередбачене)	200
Разом	7 800

2. Ціна туру для клієнта

Орієнтовна ринкова ціна - 10 000 грн/особа

Маржинальний прибуток - 2 200 грн/особа

Валовий прибуток із групи (10 осіб) - 22 000 грн

3. Рентабельність

$$\text{Рентабельність} = (\text{прибуток} / \text{собівартість}) \times 100\%$$

$$= (2\,200 / 7\,800) \times 100\% \approx 28,2\%$$

4. Оцінка ефективності

- Термін реалізації туру: квітень–жовтень (щомісячно 2 заїзди)
- Потенційна кількість клієнтів: 10 осіб \times 6 місяців \times 2 заїзди = 120
- Чистий прибуток сезону: 120 \times 2 200 = 264 000 грн

5. Переваги для оператора

Гнучка логістика (модульність дає змогу адаптувати маршрут)

Використання місцевих ресурсів знижує витрати

Емоційна унікальність підвищує лояльність туристів

Таблиця 3.3

Переваги та ризики впровадження каскадних турів

Переваги впровадження	Можливі ризики та виклики
Високий попит на нові формати активного туризму	Недостатній рівень підготовки персоналу
Можливість диверсифікації туристичних послуг	Обмежена інфраструктура у деяких регіонах
Залучення різних цільових груп туристів	Вплив погодних умов на реалізацію туру
Підвищення зайнятості населення	Складність логістики та координації
Стимулювання місцевої економіки	Високі початкові витрати на розробку програм
Позитивний імідж туристичного підприємства	Відсутність досвіду у форматі "каскадних" продуктів
Можливість залучення грантового фінансування	Ризики, пов'язані з безпекою туристів
Відповідність екологічним та соціальним стандартам	Неоднорідність попиту залежно від сезону

ВИСНОВКИ

У ході виконання дипломної роботи було досліджено теоретичні основи дозвілля та рекреації в туризмі, проаналізовано сучасний стан туристичного ринку України і його рекреаційно-туристичний потенціал (зокрема, Карпатського регіону) для впровадження інноваційних каскадних турів, а також розроблено практичні рекомендації щодо реалізації таких турів туристичними підприємствами.

Теоретична частина роботи висвітлила сутність дозвілля і рекреації як соціальних феноменів та складових туристичної діяльності. Дозвілля було визначено як змістовно проведений вільний час, спрямований на відпочинок, розвиток і розваги, тоді як рекреація – як діяльність з відновлення фізичних і духовних сил людини. Показано, що ці поняття тісно пов'язані з туризмом: туризм є формою організації дозвілля і водночас має рекреаційну функцію, задовольняючи потреби людей у зміні обстановки, отриманні нових вражень, оздоровленні. Було розглянуто класифікацію дозвілля за різними критеріями (активність, періодичність, напрям) та види рекреаційного туризму (відпочинковий і лікувальний). Значна увага приділена сучасним тенденціям у формуванні туристичних продуктів: перехід до орієнтації на досвід і емоції клієнтів, запровадження інновацій (продуктових, технологічних, маркетингових). На цьому тлі постають нові форми туризму – такі, як каскадні тури, що поєднують різні види відпочинку. Теоретично обґрунтовано місце каскадних турів як інноваційної послуги, здатної задовольнити потребу сучасних туристів у різнопланових враженнях за одну поїздку. Розглянуто також роль технологій (мобільних додатків, VR/AR, чат-ботів) у підвищенні якості туристичного сервісу та психологічні аспекти туризму (мотивація “втечі і пошуку”, позитивний вплив дозвілля на ментальне здоров'я), які слід враховувати при розробці програм дозвілля.

Аналітична частина роботи дала змогу оцінити реальні умови і можливості для впровадження каскадних турів в Україні. Проаналізовано стан

туристичного ринку: він зараз переживає кризу через військові дії, але має значний внутрішній потенціал. Відзначено зростання ролі внутрішнього туризму – навіть в умовах війни у 2023 р. відбулося часткове поживлення (наприклад, туристичний збір перевищив показники 2021 р. на 23%). Підкреслено, що після стабілізації ситуації очікується відкладений попит як з боку іноземців (хоча нині в'їзний туризм мінімальний, 4 млн відвідувачів у 2023 р.), так і з боку українців на подорожі країною. Проведений аналіз рекреаційно-туристичного потенціалу Карпатського регіону показав його унікальну придатність для каскадних турів: висока концентрація природних (гори, ліси, води, клімат) та культурних ресурсів (тисячі пам'яток, самобутній фольклор) на компактній території дає змогу поєднувати різні види відпочинку (активний туризм, лікувально-оздоровчий, пізнавальний) у межах одного маршруту. На прикладі Карпат сформульовано можливу структуру каскадного туру, яка чергує блоки “природа – культура – релакс”, що підтверджує практичність концепції. Аналіз туристичного попиту виявив тренд до пошуку комплексних вражень: сучасні “туристи-максимайзери” хочуть і відпочити, і розважитись, і дізнатись нового за одну поїздку. Особливо високий інтерес до мульти-локаційних турів у молоді та досвідчених мандрівників, а також у іноземців (94% далеkobійних туристів планують відвідати кілька країн Європи за одну подорож, що аналогічно внутрішнім маршрутам Україною). Таким чином, ринкові передумови для каскадних турів сприятливі. Водночас, проаналізовано ризики: організаційні (складність координації, необхідність високої якості на всіх етапах), фінансові (значні витрати, потреба в інвестиціях), безпекові (воєнна загроза, інфраструктурні проблеми). Ці виклики є розв'язуваними за умови грамотного планування та співпраці, що і було враховано в рекомендованих заходах.

Практична частина роботи представила концепцію каскадного туру та конкретні рекомендації для туристичних підприємств. Розроблено типову структуру каскадного туру, яка включає стартовий етап (знайомство), кілька

тематичних модулів (природа, культура, оздоровлення, розваги) та завершальний акорд. Наведено приклад маршруту “Карпатський калейдоскоп” і детально описано етапи реалізації – від проектування і партнерств до проведення та підбиття підсумків. Це демонструє, що каскадний тур – технологічно здійснений продукт, хоча й потребує високого рівня менеджменту. У рекомендаціях для підприємств акцентовано на ключових чинниках успіху: співпраця в мережах (кластерний підхід), підвищення кваліфікації персоналу, гнучка логістика з резервами, індивідуалізація досвіду клієнтів навіть у групі, забезпечення безпеки (страхування, протоколи), активний маркетинг (спільне просування з партнерами, цифровий маркетинг) та використання технологій (мобільні додатки, онлайн-інфраструктура). Кожна з цих порад була обґрунтована і спрямована на усунення тих чи інших ризиків, виявлених у розділі 2. Такий комплекс заходів формує своєрідну “дорожню карту” для впровадження каскадних турів.

Загальні висновки роботи підтверджують гіпотезу про перспективність каскадних турів як інноваційного підходу в організації туристичних послуг. Каскадні тури відповідають сучасним запитам споживачів на різноманітність та комплексність дозвілля, дозволяють ефективно використовувати рекреаційні ресурси регіонів (збільшуючи відвідування і доходи територій), та сприяють розвитку співпраці в галузі. Україна, маючи значне природно-культурне багатство і постаючи перед викликом відновлення туризму після війни, може виграти від впровадження таких продуктів. Звичайно, реалізація каскадних турів потребує подолання низки викликів – від підготовки інфраструктури до забезпечення безпеки. Проте рекомендації, розроблені в роботі, дають змогу заздалегідь знизити ці ризики.

Практична цінність роботи полягає в тому, що її результати можуть бути використані туроператорами, турагенціями, регіональними органами управління туризмом при розробці нових туристичних маршрутів і програм. Наприклад, складений нами маршрут для Карпат може лягти в основу

реального турпродукту з робочою назвою “7 днів: Чотири стихії Карпат”, а запропоновані маркетингові кроки допоможуть ефективно просунути його на ринок. Крім того, окремі положення (щодо кластерної співпраці, стандартизації якості) можуть бути враховані при формуванні регіональних програм розвитку туризму або державно-приватних партнерств у сфері туризму.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що каскадні тури дозвілля та рекреації є інноваційним напрямом, який має всі шанси успішно розвиватися в Україні. Вони інтегрують теоретично обґрунтовані потреби людини у відпочинку і нових враженнях з практичними можливостями нашої країни щодо пропозиції багатогранного туристичного досвіду. Реалізація каскадних турів сприятиме не лише підвищенню конкурентоспроможності туристичних підприємств, але й сталому розвитку регіонів, популяризації національної культурної спадщини та оздоровленню нації через активне дозвілля. Таким чином, мету роботи досягнуто: проведено комплексне дослідження проблематики та сформовано рекомендації, які можуть бути впроваджені у практику туризму. За умови втілення запропонованих заходів, каскадні тури можуть стати “візитівкою” інноваційного українського туризму в найближчому майбутньому, задовольняючи запити післявоєнного відродження галузі та відкриваючи туристам нові грані дозвілля в нашій країні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Атаманчук З.А. Глобальні тенденції розвитку міжнародного туризму в структурі світового ринку послуг. / Атаманчук З. А. // Бізнес Інформ. – 2020. – № 4. – С. 21-27.
2. Ботвіна Н. Фінансовий контроль за функціонуванням системи та механізму фінансової політики держави. // *Economic Analysis, Volume 30.* – № 1. – 2020 – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.econa.org.ua/index.php/econa/article/download/1775/6565656835>
3. Воронкова Т.Є. Міжнародний туризм і його вплив на соціальноекономічний розвиток України. / Воронкова Т. Є // Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка». – 2020. – №11. – С. 82-87.
4. Гребеник В., Наумова О. Маркетинг на ринку туристичних послуг в умовах пандемії. Збірник наукових праць ЛОГОС. 2020. С. 42–43. doi: <https://doi.org/10.36074/25.12.2020.v1>.
5. Зінчук Т.О., Усюк Т.В. Зелений туризм в умовах сталого розвитку та викликів світової економічної кризи. Проблеми економіки. 2020. № 3 (45). С. 11–17.
6. Гринько І. А. Організація туристичної діяльності: навч. посіб. – Київ: Центр учбової літератури, 2020. – 248 с.
7. Державна програма розвитку внутрішнього туризму на 2021–2025 роки. – tourism.gov.ua.
8. Державна служба статистики України. – <https://ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 04.05.2025).
9. Державна служба статистики України. – Режим доступу: <https://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 04.05.2025).
10. Державне агентство розвитку туризму України. – <https://www.tourism.gov.ua> (дата звернення: 04.05.2025).

11. Закон України «Про туризм» від 15.09.1995 № 324/95-ВР. – Відомості Верховної Ради України.
12. Збарський В.К. Сучасні особливості розвитку туристичної галузі в Україні. Економіка та держава, 2020. С. 81-84.
13. Кабмін України. Про затвердження порядку класифікації готелів та інших об'єктів. – Постанова № 445 від 15.07.2021.
14. Кузь Т., Малюта Л., Островська Г., Нагорняк Г. Підходи стратегічного управління у контексті забезпечення розвитку туристичної індустрії. Галицький економічний вісник. 2021. Том 71. № 4. С. 85-91. URL: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2021.04.085.
15. Куценко В. І. Рекреація і туризм: теоретичні засади та практика. – Харків: Право, 2018. – 332 с.
16. Липчук В. В. Просторовий розвиток туризму: регіональний аспект. – Чернівці: Рута, 2021. – 214 с.
17. Матвійчук Л., Барський Ю., Лепкий М., Карпюк І., Подоляк В. Напрями фінансового забезпечення розвитку туристичної галузі України в сучасних умовах. // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. 2021. № 4(39). С. 570–577.
18. Міністерство культури та інформаційної політики України. Національний туризм як фактор регіонального розвитку. – 2023.
19. Мошняга Е.В. Основні тенденції розвитку туризму в сучасному світі : навч посіб. / Е. В. Мошняга. К. : Знання, 2020. 132 с.
20. Огієнко А. В. Теоретичні засади дослідження туристично- рекреаційного потенціалу [Електронний ресурс] / А. В. Огієнко, М. М. Огієнко // Проблеми системного підходу в економіці. 2020. Вип. 1(1). С. 31-37.
21. Огієнко А. В. Видові ознаки класифікації туризму: регіональний аспект [Електронний ресурс] / А.В. Огієнко // Modern economics. 2020. № 20. С. 167-174.

22. Олійник Я. Б. Географія світового туризму. – Київ: Академія, 2019. – 360 с.
23. Офіційний сайт Державного агентства розвитку туризму України. – Режим доступу: <https://www.tourism.gov.ua> (дата звернення: 04.05.2025).
24. Офіційний туристичний портал України – <https://visitukraine.today> (дата звернення: 04.05.2025).
25. Пандемія COVID-19 та її наслідки у сфері туризму в Україні, 2020. [online]. Доступно: <http://www.ntoukraine.org/assets/files/EBRD-COVID19-Report-UKR.pdf> (дата звернення: 05.05.2025).
26. Панченко І. О. Каскадні тури як форма інтеграції рекреаційного потенціалу регіонів. – Вісник КНУТД, 2022. – №3.
27. Петренко В. С. Туристичний маркетинг: теорія і практика. – Київ: Альтерпрес, 2021. – 220 с.
28. Погребняк, Л. В. та Гавришків, Н. Б., 2020. Розвиток сільського туризму в Україні в період пандемії COVID-19. *Sciences of Europe*, 2, 56, С. 11-15.
29. Про затвердження плану заходів щодо підтримки сфери культури, охорони культурної спадщини, розвитку креативних індустрій та туризму : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 3 лют. 2021 р. № 84-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/84-2021-p#Text> (дата звернення : 5.05.2025).
30. Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 бер. 2017 р. №168-р. URL
- 31.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2017-p#Text> (дата звернення : 6.05.2025).
32. Сегеда І., Оболенцева Л., Олександрова С. Розробка моделі управління персоналом у готельній сфері. *Економіка підприємств: економіка та управління підприємствами. Технологічний аудит і резерви виробництва*. № 5/4 (61), 2021. с. 15-18

- 33.Семенов В. Ф. Макроекономічний контекст ефективного управління персоналом підприємств курортно-рекреаційної сфери : монографія / В. Ф. Семенов, Н. В. Нечева. Одеса : ФОП Бондаренко М.О., 2019. 258 с.
- 34.Соловйова Н. М. Цифровізація туристичних послуг в Україні: стан та перспективи. – Економіка та суспільство, 2023. – №42.
- 35.Спеціалізований туризм: підручник / Розділ 3. Лікувально-оздоровчий туризм: 3.1. Медичний туризм 3.2. Оздоровчий та курортний туризм 3.3. Організаційні форми та ресурсна база розвитку велнес-туризму та спа-послуг. Автори розділів: Г.І. Михайліченко, Н.І. Ведмідь // К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2018. с. 12.
- 36.Стратегія розвитку туризму та курортів України на період до 2026 року. – Київ: КМУ, 2017.
- 37.Чаркіна Т. Ю., Зайцева В. М., Пікуліна О. В., Реукова А. О. Сучасні тренди розвитку та нові напрями туристичної індустрії. / Чаркіна Т. Ю., Зайцева В. М., Пікуліна О. В., Реукова А. О. // Агросвіт. – 2022. – № 3. – С. 12-17.
- 38.Шамара І. М., Гапоненко Г. І., Кривулькіна Д. І. Проблеми та перспективи розвитку туристичного ринку України в контексті загальносвітових тенденцій / Шамара І. М., Гапоненко Г. І., Кривулькіна Д. І. // Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм. – 2020. – № 11. – С. 32-36.
- 39.Шевченко О.С. Специфіка управлінських рішень в туристичній діяльності: матеріали 73-ї наукової конференції професорів, викладачів, наукових працівників, аспірантів та студентів Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, 21 квітня – 13 травня 2021 р.). С. 32-33.
- 40.Шелеметьєва Т. В. Управління розвитком туризму в Україні в умовах трансформації національної економіки: дис. ... д-р економ. наук / Т. В. Шелеметьєва. Запоріжжя, 2019. 542 с.

41. Forbes Україна. Туризм після війни – <https://forbes.ua> (дата звернення: 04.05.2025).
42. Lonely Planet – <https://www.lonelyplanet.com/ukraine> (дата звернення: 04.05.2025).
43. OECD. Tourism Trends and Policies 2022. – Paris: OECD Publishing, 2022.
44. Visit Ukraine Today – Офіційний туристичний портал України. – <https://visitukraine.today>.
45. Wikipedia. Рекреаційні ресурси України – https://uk.wikipedia.org/wiki/Рекреаційні_ресурси (дата звернення: 04.05.2025).

ДОДАТКИ

Додаток А

Міністерство освіти і науки України
 Національний університет біоресурсів
 і природокористування України
 Харківський національний економічний університет імені
 Семена Кузнеця
 Національний університет харчових технологій
 Таврійський державний агротехнологічний університет
 імені Дмитра Моторного
 Полтавський фаховий коледж підприємництва
 і ресторанного бізнесу
 Київський фаховий коледж туризму та готельного
 господарства

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

Всеукраїнська
 науково-практична студентська
 конференція

**ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ
 ПРОЦЕСИ В ГОТЕЛЬНО-
 РЕСТОРАННОМУ ТА
 ТУРИСТИЧНОМУ БІЗНЕСІ
 УКРАЇНИ**

12 березня 2025 року

Київ - 2025

КАСКАДНІ ТУРИ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ФОРМАТ ПОДороЖЕЙ

ПУСАН Євгеній,

*здобувач освітнього ступеня «Бакалавр»
спеціальності «Туризм та рекреація»,*

Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

Сучасна індустрія туризму має все більший попит на інноваційні формати туризму, які поєднують різноманітний дозвілля, розваги та активний відпочинок. Одним із нових форматів є каскадні тури, які пропонують

88

відпочинок на різних рівнях, включаючи активні, культурні, гастрономічні та релаксаційні елементи. Ці маршрути дозволяють туристам отримати комплексний досвід і оптимально розподілити навантаження на туристичну інфраструктуру.

Каскадний туризм – це інноваційна модель туризму, яка може гармонійно поєднати різні види діяльності, підвищити якість відпочинку, залучити ширше коло туристів [1].

Завдяки природному розмаїттю, історико-культурній спадщині та гастрономічному різноманіттю відпочинкові ресурси України мають великий потенціал для розвитку каскадного туризму. Найперспективнішими регіонами для впровадження цієї моделі визначено Карпатський регіон, Львівську область, Одеську область, Київську область та Полтавську область.

Інноваційні технології відіграють ключову роль у розвитку каскадних турів, підвищуючи рівень персоналізації та автоматизації послуг. Мобільні додатки дозволяють туристам отримувати доступ до інтерактивних маршрутів, бронювати послуги в режимі реального часу та отримувати рекомендації відповідно до своїх уподобань. Віртуальна та доповнена реальність допомагають відвідувачам взаємодіяти з історичними об'єктами та природними пам'ятками у новий спосіб, створюючи ефект присутності. Аналітика великих даних сприяє більш точному прогнозуванню туристичних потоків і розробці індивідуальних пропозицій, тоді як технології IoT (Інтернет речей) покращують безпеку та комфорт під час подорожей[2,3,4]. Крім того, блокчейн-технології забезпечують прозорість фінансових операцій і підвищують рівень довіри між туристами та постачальниками послуг.

Усе це свідчить про поступовий перехід до більш інтерактивних і технологічно розвинених туристичних продуктів, що відповідають сучасним вимогам ринку.

З огляду на зростання попиту на багаторівневі тури та активний розвиток технологій у сфері туризму, актуальним завданням є адаптація цих тенденцій до українського ринку. Враховуючи унікальне культурне та природне розмаїття України, впровадження каскадних турів може значно підвищити туристичну привабливість регіонів, стимулювати місцеву економіку та створити нові можливості для залучення як внутрішніх, так і іноземних туристів.

Для ефективного розвитку каскадних турів в Україні запропоновано такі рекомендації:

- розвиток туристичної інфраструктури та цифрових платформ для бронювання комплексних маршрутів, що включають різні типи відпочинку та активностей. Це сприятиме зручному плануванню подорожей, підвищенню якості обслуговування та залученню широкої аудиторії туристів;
- інтеграція локальних виробників, ремісників та фермерських господарств у туристичні маршрути з метою популяризації традиційних українських ремесел, гастрономії та культури. Це допоможе створити унікальні враження для мандрівників і водночас підтримувати місцеві громади;
- використання сучасних маркетингових стратегій для просування каскадних турів, включаючи digital-маркетинг, соціальні мережі, колаборації з

89

блогерами та туристичними платформами. Особливу увагу варто приділити створенню візуального контенту та історій, що відображають автентичність та унікальність маршрутів;

- запровадження механізмів фінансової підтримки для туристичних операторів, які розробляють та впроваджують каскадні тури, зокрема грантових програм, пільгових кредитів та податкових стимулів. Це сприятиме розвитку малого та середнього бізнесу в туристичній сфері;

- активне залучення місцевих громад до розробки та реалізації туристичних продуктів. Підвищення рівня взаємодії між туристичними операторами, органами місцевого самоврядування та мешканцями регіонів сприятиме створенню сталих і самодостатніх туристичних маршрутів.

Запровадження цих заходів дозволить зробити каскадні тури в Україні не лише популярним, але й економічно вигідним напрямом, який сприятиме розвитку регіонів, підвищенню зайнятості населення та збереженню культурної спадщини країни. Використання інноваційних технологій, стратегічне планування та ефективна маркетингова кампанія можуть сприяти успішному впровадженню каскадних турів в Україні та їх подальшій популяризації на міжнародному ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Іванов, О. П. Інновації в туризмі: сучасний підхід до організації подорожей. Київ: Наукове видавництво «Університет». 2021. С. 51-62.
2. Кудінова І.П. Туризм як фактор соціально-економічного розвитку та його інноваційні напрямки // Біоекономіка і аграрний бізнес. Вип. 10, № 1. К., 2019. С. 50-57.
3. Кудінова І.П. Інноваційний туристичний продукт як фактор розбудови туристичної індустрії // Біоекономіка і аграрний бізнес. Вип. 12, № 2. К., 2020. С. 36-42.
4. Кудінова І.П. Сучасні тренди туристичного розвитку м. Києва // Економіка і управління бізнесом, том 14, №2, 2023, К., 2022. С. 73-86.

Науковий керівник к. е. н., доцент Кудінова І. П.